ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
« ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ »

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΛΑΪΚΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ :ΕΡΜΗΝΕΙΑ & ΕΚΤΕΛΕΣΗ –ΠΟΙΗΤΙΚΗ (ΣΥΝΘΕΣΗ) »

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΝΤΙΑΚΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΠΟΙΗΤΙΚΟΥ ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

ΤΗΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΚΕΧΑΓΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΙΟΥΝΙΟΣ 2017

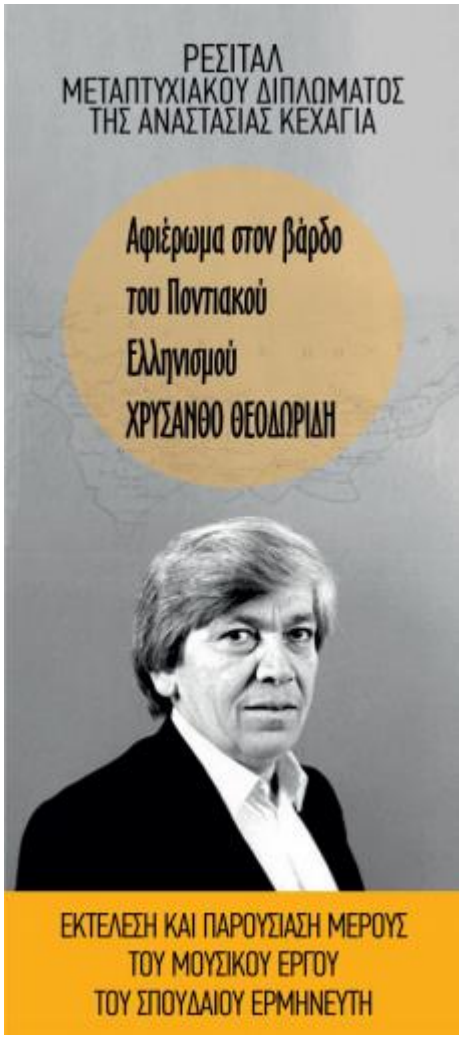

Η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία : « Η συμβολή του Χρύσανθου Θεοδωρίδη στη διαμόρφωση της εξελικτικής πορείας του ποντιακού μουσικοποιητικού γίγνεσθαι μέχρι σήμερα » έγινε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος :
« Μουσικές Τέχνες » Κατεύθυνση «Ελληνικός Λαϊκός Πολιτισμός: Ερμηνεία & Εκτέλεση ,Ποιητική (σύνθεση) λειτουργεί συμπληρωματικά με την «Παράσταση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης »

Η Παράσταση Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης : Ρεσιτάλ Μεταπτυχιακού Διπλώματος της Αναστασίας Κεχαγιά « Αφιέρωμα στο βάρδο του Ποντιακού Ελληνισμού ΧΡΥΣΑΝΘΟ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ – Εκτέλεση και παρουσίαση μέρους του μουσικού έργου του σπουδαίου ερμηνευτή »
Πραγματοποιήθηκε στις 26 Ιουνίου 2017 στο αμφιθέατρο του Πανεπιστημίου Μακεδονίας .
Στην παράσταση συμμετείχαν οι μουσικοί :Παναγιώτης Χωλόπουλος λύρα
Ιωάννης Πούλιος λαούτο, Γιώργος Κορτσινίδης κρουστά ,
Imbrahim Ibrahimoglou κρουστά , Κεχαγιά Αναστασία φωνή
Παρουσίαση κειμένων Παναγιώτης Θεοδωρίδης

Υπεύθυνη Διδάσκουσα : Κατερίνα Παπαδοπούλου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος……...….σελ 4

Εισαγωγή……..…… σελ 5-6

Κεφάλαιο 1ο Η ποντιακή μουσική στον Ελλαδικό χώρο

1.1 Η διαμόρφωση της Ποντιακής ταυτότητας μέσα από το τραγούδι…..….…σελ.7-8

1.2 Ποντιακά μουσικά όργανα…… σελ.9-10

1.3 Ιστορική αναφορά στο Ποντιακό τραγούδι …….....σελ.11-18

Κεφάλαιο 2ο Η μουσική πορεία του Χρύσανθου

2.1 Βιογραφική αναφορά-Τα πρώτα μουσικά βήματα του Χρύσανθου……..σελ.19-20

2.2 Ανάλυση της φωνητικής του ερμηνείας.....…….……....σελ.21-22

2.3 Συνεργασίες- Ηχογραφήσεις …….σελ.23-24

2.4 Καταγραφή της δισκογραφίας του…….. σελ.25-38

2.5 Ανάλυση του στιχουργικού του έργου……...σελ.39-40

Κεφάλαιο 3ο Η συμβολή του Χρύσανθου στο ποντιακό μουσικό γίγνεσθαι

3.1 Ο Χρύσανθος γέφυρα ανάμεσα στη πρώτη και στη τρίτη γενιά……...σελ.40-41

3.2 Ο Χρύσανθος ως πρότυπο παραδοσιακού ερμηνευτή
για νέους καλλιτέχνες …….....σελ.42-44

Κεφάλαιο 4ο Συμπεράσματα

4.1 Το παραδοσιακό τραγούδι σήμερα……....σελ.45-47

4.2 Η εξέλιξη της Ποντιακής μουσικής σήμερα……..... σελ.48

Επίλογος……..…….….……...σελ.49-50

Παράρτημα: Βιογραφίες καλλιτεχνών συνεντεύξεων…….....σελ51-52

Βιβλιογραφία……..….....σελ.53

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η μουσική είναι η πιο ευγενική από τις τέχνες, γιατί δίνει στην ανθρώπινη ψυχή τη δυνατότητα να εκφραστεί τελείως ελεύθερα, δίχως να περιορίζεται από σύμβολά όπως τα χρώματα ή οι λέξεις . (Debussy)

Στις μουσικές μου αναζητήσεις στα χρόνια των σπουδών μου κοντά σε εξαιρετικούς καθηγητές, βίωσα αυτό ακριβώς που αναφέρεται παραπάνω, την ελευθερία της ψυχής μου , μέσα από την ερμηνεία των τραγουδιών .

Πηγή έμπνευσης για την επιλογή του θέματος συνετέλεσε η εντρύφησή μου δια μέσω της καθηγήτριας μου κ. Κατερίνας Παπαδοπούλου στο ποντιακό τραγούδι, η ποντιακή καταγωγή μου από την μεριά της μητέρας μου καθώς και ο κοινός τόπος καταγωγής με τον Χρύσανθο Θεοδωρίδη ο οποίος είναι ο Ν. Κοζάνης. Ένας νομός ο οποίος δέχτηκε μεγάλο αριθμό Ελλήνων Ποντίων προσφύγων, οι οποίοι ακόμα και σήμερα διατηρούνε τα έθιμα και τις παραδόσεις τους μέσα από τα πολιτιστικά δρώμενα που πραγματοποιούνται. Η περιοχή της Κοζάνης συνεχίζει και σήμερα να αναδεικνύει εξαιρετικούς καλλιτέχνες στη ποντιακή μουσική με πρωτεργάτη τον Χρύσανθο Θεοδωρίδη, καθώς και τον Γιώργο Αμαραντίδη (Σιμούλτς) λύρα -τραγούδι, Καραπαναγιωτίδη Κώστα τραγούδι, Χρήστο Ακριτίδη τραγούδι, Αλέξη Παρχαρίδη τραγούδι, Γ.Σοφιανίδη λύρα -τραγούδι, Στάθη Παρχαρίδη τραγούδι, Αραματανίδης Γιάννης αγγείο τουλουμ ,Παναγιώτη Θεοδωρίδη τραγούδι, Παναγιώτη Χωλόπουλο λύρα τραγούδι, Γιάννη Σιαμίδη λύρα, Θεόφιλο Πουταχίδη τραγούδι, Γιώργο Πουλαντζακλή λύρα-κεμανέ, Βασίλης Φωλίνας αγγείο-γαβάλ κ.α

Στην παρούσα εργασία επιδίωξα να διερευνήσω τη μουσική ταυτότητα του καλλιτεχνικού έργου του Χρύσανθου Θεοδωρίδη ο οποίος επηρέασε όσο κανένας άλλος πόντιος τραγουδιστής την ιστορική διαδρομή της παραδοσιακής ποντιακής μουσικής, μια παράδοση που έχει τις ρίζες της βαθιά στους αιώνες .Ήταν ο τραγουδοποιός, συνθέτης, στιχουργός ο οποίος ταυτίστηκε απόλυτα με την ποντιακή μουσική. Μέσα από την πεντηκονταετή πορεία του στη δισκογραφία (1951 -2005) ηχογραφώντας περίπου 48 δίσκους και ερμηνεύοντάς περισσότερα από 200 τραγούδια, των συναυλιών που πραγματοποίησε στο εξωτερικό ,των συνεργασιών του σε ραδιοφωνικές εκπομπές, συνέβαλε ώστε η ποντιακή μουσική να καταστεί ευρέως αναγνωρίσιμη εντός και εκτός του Ελλαδικού χώρου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εργασία αυτή αποτελεί μια προσπάθεια προσέγγισης του μουσικού έργου του Χρύσανθου Θεοδωρίδη μέσα από την δισκογραφία του, την πορεία του στο μουσικό καλλιτεχνικό ποντιακό γίγνεσθαι και την επιρροή που άσκησε με τα τραγούδια του στη νέα γενιά ποντίων καλλιτεχνών.

Η μουσική πορεία του μας ανέδειξε περίτρανα πως υπήρξε ένας αυθεντικός γνήσιος λαϊκός καλλιτέχνης, αφήνοντας πλούσια ερμηνευτική παρακαταθήκη στους νέους ερμηνευτές-συνεχιστές της ποντιακής μουσικής παράδοσης.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αναφέρονται τα στοιχεία που συμβάλλουν στην διαμόρφωση της ποντιακής ταυτότητας, γίνεται αναφορά στα ποντιακά μουσικά όργανα και διατυπώνεται η ανάπτυξη και διαδρομή του ποντιακού τραγουδιού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο σκιαγραφείτε η ζωή του Χρύσανθου, τα δύσκολα παιδικά του χρόνια, η εφηβεία και η αγάπη του για το τραγούδι. Γίνεται αναφορά στα πρώτα μουσικά του βήματα, τις πρώτες συνεργασίες του με καταξιωμένα ονόματα της καλλιτεχνικής μουσικής σκηνής και στα κυριότερα εκείνα σημεία που χαρακτήριζαν την φωνητική του ερμηνεία.

Αναλύεται η δισκογραφική του σταδιοδρομία, οι συνεργασίες και οι ηχογραφήσεις που έκανε με πολλούς αξιόλογους και εξαίρετους καλλιτέχνες.

Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρετε στην καλλιτεχνική προσωπικότητα του Χρύσανθου αν τελικά κατάφερε να αποτελέσει γέφυρα ανάμεσα στην πρώτη και την τρίτη γενιά, αν έγινε πρότυπο μίμησης, αν αποτέλεσε πηγή έμπνευσης και αν και κατά πόσο άσκησε επιρροή σε νέους ερμηνευτές που ασχολούνται με το συγκεκριμένο είδος μουσικής. Τέλος στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται μέσω συνεντεύξεων η σημερινή κατάσταση στο ποντιακό τραγούδι.

Η μέθοδος που ακολούθησα για τη συγγραφή της εργασίας είναι ,βιβλιογραφική έρευνα και έρευνα ηλεκτρονικών πηγών .Δεν υπάρχει βιογραφικό υλικό εκτός από το εξαιρετικό βιβλίο του Καθηγητή Φωτιάδη Κων/νου «Μνήμη μου σε λένε Χρύσανθο» το οποίο άντλησα πολλές πληροφορίες καθώς και το πολύ προσεγμένο βιβλίο του Γκόσιου Γιάννη «Χρύσανθος- Ένας θρύλος περνάει στο σήμερα » στο οποίο είναι καταγεγραμμένη όλη η δισκογραφία του σε παρτιτούρες και στίχους.
Η συλλογή του ερευνητικού υλικού έγινε μέσα από συνεντεύξεις ατομικές βάση ερωτηματολογίου.

Για την εκπόνηση της εργασίας χρειάστηκε να απαντηθούν ορισμένα ερωτήματα μέσω συνεντεύξεων τα οποία κατέστησαν ιδιαίτερα αποσαφηνιστηκά και

παρατίθενται στις παρακάτω ενότητες και θα αξιολογηθούν ανάλογα για διεξαγωγή συμπερασμάτων .

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν από 20-4-2017 εως 23-6-2017 με την μέθοδο της βιντεοσκόπησης και παραχωρήθηκαν από καλλιτέχνες οι οποίοι συνεργάστηκαν με τον Χρύσανθο και κάποιους νέους ερμηνευτές όπως οι: Ασλανίδης Παναγιώτης λυράρης, Βασιλειάδης Αχιλλέας τραγουδιστής, Τσενεκίδης Χρήστος λυρά-τραγούδι, Πιπερίδης Δημήτριος λυράρης, Γαβριηλίδης Γιώτη τραγουδιστή Θεοδωρίδης Παναγιώτης τραγουδιστής, Χωλόπουλος Παναγιώτης τραγουδιστής καθώς και τους Παρχαρίδη Αλέξη, Γκόσσιο Γιάννη και Σοφιανίδη Γιώργο σε ηλεκτρονική μορφή.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με αφορμή την εκπόνηση της εργασίας μου θέλω να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μου στους καθηγητές μου και ιδιαίτερα στην κυρία Κατερίνα Παπαδοπούλου και τον κύριο Σωκράτη Σινόπουλο για την ουσιαστική συμβολή τους και την αμέριστη στήριξή τους κατά τη διάρκεια των σπουδών μου. Νιώθω πολύ τυχερή που βρέθηκα διπλά τους και είχα την τύχη να διδαχθώ και να εξελιχθώ μουσικά κοντά τους.

Επίσης ένα μεγάλο ευχαριστώ στους υπέροχους Κοζανίτες μουσικούς Παναγιώτη Χωλόπουλο λυράρη και Παναγιώτη Θεοδωρίδη τραγουδιστή, οι οποίοι αφιέρωσαν το χρόνο τους σε μένα και με βοήθησαν να πραγματοποιήσω το ρεσιτάλ του μεταπτυχιακού διπλώματος « Αφιέρωμα στο Βάρδο του Ποντιακού Ελληνισμού Χρύσανθο Θεοδωρίδη –Εκτέλεση και παρουσίαση μέρους του μουσικού έργου του σπουδαίου ερμηνευτή ». Καθώς και τους μουσικούς Ιωάννη Πούλιο λαούτο, Γιώργο Κορτσινίδη κρουστά και Imbrahim Ibrahimoglou κρουστά.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στους καλλιτέχνες που αναφέρονται παραπάνω, οι οποίοι με βοήθησαν στην συλλογή πληροφοριών παραχωρόντας μου συνέντευξή για την περάτωση της εργασίας μου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^{ο} Η Ποντιακή μουσική στον Ελλαδικό χώρο.

1.1 Η διαμόρφωση της ποντιακής ταυτότητας μέσα από το τραγούδι

Η ποντιακή μουσική αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους και ισχυρότερους παράγοντες οικοδόμησης της ποντιακής ταυτότητας. Γεννήθηκε και διαμορφώθηκε κάτω από δύσκολες συνθήκες στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου σε παραδοσιακές κοινωνίες κλειστού τύπου.

Η πρώτη γενιά Ελλήνων Ποντίων μετά τον βίαιο ξεριζωμό τους από τα πάτρια εδάφη μεταφέρει στην νέα πατρίδα όλη την προφορική πολιτισμική κληρονομιά του Πόντου, μαζί με τα τραγούδια μετέφεραν στους νέους τόπους τα ήθη και τα έθιμα τους, την ιδιαίτερη διάλεκτό τους, τις συνήθειες και τον τρόπο ζωής τους, τα τοπωνύμια της παλαιάς πατρίδας και όλη την μουσική παράδοση που τους χαρακτήριζε. Μια μουσική παράδοση που απαρτίζεται από εκατοντάδες τραγούδια και χορευτικές μελωδίες. Γι' αυτό και πολύ σωστά χαρακτηρίστηκε από πολλούς ως το σημαντικότερο μέσο διάσωσης και ανάδειξης των πολιτισμικών στοιχείων της ποντιακής παράδοσης .Το ποντιακό τραγούδι διασώζει την παράδοση, την ιστορία χρόνων και αποτελεί τη μνήμη της μακρινής πατρίδας.

Με τις ρίζες του να χάνονται μέχρι την μακρινή αρχαιότητα το ποντιακό τραγούδι είναι φτιαγμένο από συγκλίνουσες δυνάμεις του παρελθόντος ,του παρόντος και του μέλλοντος .Ο Πόντιος καλλιτέχνης είχε πλήρη συνείδηση της εθνικής του ταυτότητας και γνώριζε καλά τις ρίζες του. (εγκυκλ.Ο Πόντος εκδ. Μάλλιαρης σελ.579).

Η ποντιακή μουσική και οι εκπρόσωποί της προσπαθούν να διατηρήσουν την ποντιακή ιστορική μνήμη και την ποντιακή τους ταυτότητα, η οποία δεν θεωρείται μόνο ως πολιτισμική ιδιαιτερότητα που τους ξεχωρίζει από τους υπόλοιπους Έλληνες, αλλά είναι το μέσο σύνδεσης τους με το ιστορικό παρελθόν και την χαμένη πατρίδα τον Πόντο.

« Η ποντιακή ταυτότητα είναι ένα ενιαίο σύνολο ,όλα της τα κομμάτια είναι εξίσου σημαντικά χωρίς την γλώσσα της χωρίς την μελωδία χωρίς τον χορό της θα ήταν κάτι διαφορετικό από αυτό που είναι σήμερα. Η μουσική και ο χορό της μονολότι είναι « υπέρ εκτιμημένα » διότι έχουν ταυτιστεί με την έννοια των ποντίων,

όποιον μη πόντιο ρωτήσεις θα σου πει ότι οι πόντιοι χορεύουν καλά, τα ξεχωρίζω όχι ως τα πιο σημαντικά από την γλώσσα αλλά τα ξεχωρίζω για ιστορικούς λόγους γιατί έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της ποντιακής ταυτότητας στην Ελλάδα χωρίς το ξαναλέω σημαίνει ότι είναι πιο σημαντικά από την γλώσσα » (Συνέντευξη Πιπερίδη Δ.).

Σημαντικές ήταν οι προσπάθειες των πρώτων γενεών ως προς την διάσωση και διάδοση του πολιτισμού τους, κυρίως μέσα από την ίδρυση ποντιακών συλλόγων , από τα πρώτα χρόνια μετά την ανταλλαγή πληθυσμών. Σε αντίθεση με την πρώτη και τη δεύτερη, η τρίτη γενιά ποντίων περνά πέρα από την προσπάθεια διάσωσης και διάδοσης των πολιτισμικών της χαρακτηριστικών στη διαδικασία προβολής του ιστορικού της παρελθόντος .(Βεργέτη 1994 σελ.59-64)

Τα δημοτικά ποντιακά τραγούδια είναι ανεκτίμητα κειμήλια της προφορικής λαϊκής ποντιακής παράδοσης με ιστορικές και πολιτισμικές μαρτυρίες. Βγαλμένα από την αγροτική ζωή, τις κοινωνικές εκδηλώσεις, τους αγώνες για την ελευθερία, τον ξεριζωμό, τον πόνο του θανάτου και της αγάπης. Το τραγούδι έφερνε σε όλους τους Πόντιους τη γη των προγόνων τους κοντύτερα και δίδασκε στους νέους στην αλήθεια της ιστορίας. Η μουσική κληρονομιά ως συλλογικό μέσω της προφορικής παράδοσης συνθέτει και διαμορφώνει την ποντιακή ταυτότητα μέσα στην κοινωνία.

1.2 Ποντιακά μουσικά όργανα

Τα μουσικά όργανα που χρησιμοποιούνται στη παραδοσιακή ποντιακή μουσική είναι τα έγχορδα όπως είναι η λύρα, τα πνευστά όπως είναι το αγγείον και η φλογέρα και τα κρουστά όπως είναι το νταούλι. Τα μουσικά όργανα των Ελλήνων του Πόντου διέφεραν από περιοχή σε περιοχή. Η χρήση άλλων μουσικών οργάνων όπως για παράδειγμα το κλαρίνο και το βιολί δεν ήταν τόσο διαδεδομένη, συναντάμε όμως τη χρήση του βιολιού στο δυτικό πόντο ενώ στη περιοχή του Καρς ήταν γνωστό το κλαρίνο.

Παρακάτω δίνονται κάποιες λεπτομέρειες για το κάθε μουσικό όργανο ξεχωριστά.

Λύρα

Η λύρα (κεμεντζές-κεμεντζόπου) θεωρείται το κύριο όργανο της ποντιακής μουσικής και παίζεται με δοξάρι (τοξάρ). Είναι τρίχορδη και συναντάται σε διαφορετικά μεγέθη όπως υπονοούν οι όροι στην παρένθεση. Κουρδίζεται άλλοτε ψηλά άλλοτε χαμηλά σύμφωνα πάντα με την ιδανική περιοχή απόδοσης του τραγουδιστή, κατά συνέπεια οι περιπτώσεις αυτές αλλάζουν την χροιά του ήχου. Το κούρδισμα γίνεται κατά τέταρτες, κάτι που έχει σχέση με τα συστήματα της Βυζαντινής και ακόμα βαθύτερα της Αρχαίας Ελληνικής Μουσικής.

Κεμενές

Η κεμανέ ή κεμανή είναι όργανο με τις ίδιες προδιαγραφές της λύρας αλλά σε μεγαλύτερο μέγεθος. Παίζεται με δοξάρι που παράγει έναν γλυκύτατο ήχο με πολλούς αρμονικούς. Έχει 5 χορδές και επιπλέον 3 συμπαθητικές. Η κεμανέ βρίσκεται και σε παραλλαγή με περισσότερες χορδές. Το κούρδισμα αυτού του μουσικού οργάνου είναι όπως της λύρας. Δεν είναι τόσο διαδεδομένο.

Γαβάλ

Η φλογέρα λέγεται αλλιώς γαβάλ ή σιλιαύλι (χειλίαυλος) και χρησιμοποιείται σε κλειστούς χώρους λόγω της έλλειψης άλλων μουσικών οργάνων. Το γαβάλ (γαβαλόπου, καβάλ, καβαλόπου) είναι πνευστό μουσικό όργανο έχει έξι τρύπες και βρίσκεται σε διαφορετικά μεγέθη.

Αγγείον

Το αγγείον (τουλούμ, τούλουμπαν) επίσης πνευστό όργανο, κατασκευάζεται από δέρμα προβάτου. Χαρακτηριστικό είναι ότι ο αέρας διοχετεύεται στους σωλήνες με την πίεση που ασκούν τα χέρια στα πλευρά του αγγείου.

Ζουρνάς

Ο ζουρνάς ή η ζουρνά είναι πνευστό όργανο με δυνατό και διαπεραστικό ήχο, βρίσκεται σε διάφορες παραλλαγές και μεγέθη. Έχει εφτά τρύπες συν μία από την κάτω πλευρά, ακόμα έχει τρεις τρύπες προς την απόληξη του, αυτές δεν πατιούνται, όμως επιδρούν στην τονικότητα και στην ποιότητα του ήχου. Το όργανο αυτό χρησιμοποιείται σε ανοικτούς χώρους, σε γάμους, σε πανηγύρια λόγω της ηχηρότητας του. Αυτό συνοδεύεται πάντα με το νταούλι.

Νταούλι

Το νταούλι (ταούλ) είναι ένας ξύλινος κύλινδρος με τις παράλληλες βάσεις του σκεπασμένες από δέρμα τεντωμένο με σχοινί. Κατασκευάζεται σε διάφορα μεγέθη και αυτό έχει σχέση με την κάθε ιδιαίτερη παράδοση. Είναι όργανο ρυθμικό με συγκεκριμένη οξύτητα και παίζεται με δύο ειδικά κατασκευασμένα ξύλα, τα νταουλόξυλα.

Λύρα

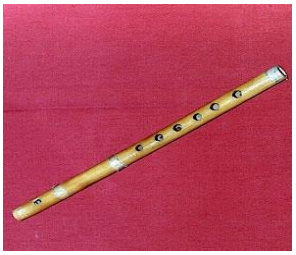

Φλογέρα ή γαβάλ

Νταούλι

Ζουρνάς

Αγγείον ή τουλούμ

1.3 Ιστορική αναφορά στο ποντιακό τραγούδι.

Αναφέρθηκε ήδη τόσο η διαμόρφωση της ποντιακής ταυτότητας μέσα από το παραδοσιακό ποντιακό τραγούδι όσο και η διαχρονική του αξία. Το ποντιακό τραγούδι μαζί με τα μουσικά όργανα αλληλοσυμπληρώνονται δίνοντας έτσι ένα άρτιο αποτέλεσμα. Ένα ακόμη εξίσου σημαντικό θέμα που θα έπρεπε να επισημανθεί είναι οι περίοδοι κατά τους οποίους αναπτύχθηκε το ποντιακό τραγούδι. Η ανάπτυξη λοιπόν του ποντιακού τραγουδιού μπορεί να τοποθετηθεί σε τρεις μεγάλες χρονικές περιόδους.

Αρχικά τη βυζαντινή περίοδο από τον 10ο αιώνα με τη δράση των Ακριτών του Πόντου μέχρι την Άλωση της Τραπεζούντας από τους Τούρκους το 1461. Τα τραγούδια αυτά αποτελούν τα έπη του ακριτικού κύκλου.

Έπειτα τη μεταβυζαντινή περίοδο από τον 15ο ως τον 19ο αιώνα με τα τραγούδια των θρήνων που εκφράζουν από τη μια πλευρά τον πόνο της εθνικής συμφοράς με την άλωση της Πόλης και από την άλλη την κρυφή ελπίδα για την αναγέννηση και αποκατάσταση του έθνους. Τέλος τη σύγχρονη περίοδο. Σ΄ αυτήν δημιουργούνται όλα τα νεότερα τραγούδια της κοινωνικής ζωής όπως είναι τα εορταστικά, τα ερωτικά, τα γαμήλια, τα νανουρίσματα που αποτελούν την πλουσιότατη παρακαταθήκη ποντιακών παραδόσεων. (Πόντος σελ 579 « το ποντιακό τραγούδι » εκδ. Μάλλιαρη). Είναι όμως ανάγκη να αναφερθούμε εν συντομία στην τεχνοτροπία του ποντιακού τραγουδιού. Το ποντιακό τραγούδι είναι τρισυπόστατο: Κείμενο, μουσική και χορός .

Το ποντιακό τραγούδι μελωδία και στίχοι είναι συνυφασμένο με το χορό όμως υπάρχουν και τραγούδια τα οποία εκτελούνται σε ρυθμούς οι οποίοι δεν χορεύονται τα λεγόμενα επιτραπέζια όπως υπάρχουν και χοροί που δεν συνοδεύονται από τραγούδι για παράδειγμα ο πυρρίχιος. Οι ρυθμοί των ποντιακών τραγουδιών παρουσιάζουν κάποιες ιδιοτυπίες σε σύγκριση με τα ελλαδικά δημοτικά τραγούδια. Οι βασικοί ρυθμοί είναι δυο: Ο πεντάσημος ή 5/8 (τικ ή λαγγευτόν ,πυρρίχιος κ.α) και ο εννεάσημος ή 9/8 (χορός διπάτ) υπάρχουν όμως και άλλοι ρυθμοί. Ο στίχος στο ποντιακό τραγούδι είναι δεκαπεντασύλλαβος και αποτελείται από δύο ημίστιχα ,οκτασύλλαβο το πρώτο και επτασύλλαβο το δεύτερο. Το ποιητικό μέτρο είναι κατά κανόνα ιαμβικό. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται στα ποντιακά τραγούδια είναι η ποντιακή διάλεκτος. (Ευσταθιάδης Σ. « Τα τραγούδια του ποντιακού λαού » σελ 30- 31)

Πηγές αναφέρουν ότι δεν υπάρχουν καταγραφές των παραδοσιακών τραγουδιών και χορών των ποντίων την περίοδο της τουρκοκρατίας, της βυζαντινής περιόδου ή της νεότερης ιστορίας, για να μπορεί κανείς να αμφισβητήσει ή να εξακριβώσει την παλαιότητα και την γνησιότητα των τραγουδιών και χορών που έφεραν μαζί τους οι πρόσφυγες από τον Πόντο. Μέχρι τον 20ο αιώνα η παράδοση μεταδιδόταν από στόμα σε στόμα, από αυτί σε αυτί και σε αυτή τη διαδικασία πάντα υπάρχει ο προσωπικός παράγων στο πως άκουσε κανείς, τι θυμάται από αυτόν που το άκουσε, που το εφαρμόζει σήμερα και πως θα το εξελίξει αύριο μέχρι να το κληρονομήσει στην επόμενη γενιά. (Τσακαλίδης Π .2001 «Η παραδοσιακή μουσική του Πόντου» περιοδικό Εύξεινος Πόντος τεύχος Ιανουαρίου)

Το τραγούδι λειτουργεί παρηγορητικά για την πρώτη γενιά προσφύγων και προσφέρει εκτόνωση της συναισθηματικής φόρτισης που προέρχεται από την βιωματική κατάσταση που πέρασε και ενσωματώνεται στη θεματολογία των ποντιακών τραγουδιών του. Οι πόντιοι δεν χρησιμοποιούν τον όρο ΄΄τραγούδι΄΄ αλλά ΄΄τραγωδία΄΄.

Ο συγγραφέας Ευσταθιάδης Στάθης μετά από ενδελεχή έρευνα κατέγραψε τα περισσότερα παραδοσιακά τραγούδια και τα κατηγοριοποίησε ανάλογα με το περιεχόμενο του κάθε τραγουδιού, στο βιβλίο του «Τα τραγούδια του Ποντιακού λαού». Ένα πολύτιμο εργαλείο για κάθε μουσικολογική έρευνα στη ποντιακή μουσική.

Επίσης το 1930 η Μέλπω Μερλιέ και η συνεργάτες της φωνογράφησαν 104 τραγούδια του Πόντου .Συγκεκριμένα 82 από τον ανατολικό Πόντο (Καυκάσου-Τραπεζούντας-Αργυρούπολης) και 22 από τον δυτικό Πόντο (Κερασούντα-Οινόη-Ινέπολη) μας δίνει μια σαφή εικόνα της μουσικής κατάστασης της Ποντιακής μουσικής τη δεκαετία 1930-1940.

Επίσης στο «Αρχείο Πόντου » έχουμε καταγραφές μελωδιών, ασμάτων και χορών το 1927 από τους διακεκριμένους μουσικούς Δ.Κουτσογιαννόπουλο, Ξ. Ακόγλου και Τρ. Γεωργιάδη σε γραπτή μορφή .

Στη συνέχεια ακολουθούν παρτιτούρες μελωδιών που περισώθηκαν από καταγραφές των ανωτέρω προαναφερόμενων μουσικών – συγγραφέων :

1. Τῆς Τρίχας τὸ Γεφύρι.

Τρόπος Πρῶτος.
Διαμάδωσις Πρώτη.
Κατάληξις Re.
Ρυθμὸς ἀντιστάσεως.

Κατὰ τὴν συλλογὴν Δ. Κυβεργαντοπούλου.
Ἔτος συλλογῆς. 1917.
Πόλις: Τραπεζοῦς Πόντου.

Διαμάδωσις Α'. Τρόπος Πρῶτος.

Moderato.

Διαστηματικὸν ἀξὺ τετράχορδον. Διαστηματικὸν μέσον τετράχορδο

Μέλος — Κὶ σὰν Γί-φυ-ραν σὰν Γί-φυ-ραν ἔ-χα δᾶ Θάφτερ' πο-τα-μί

Πόρα

Μέλος — Κὶ σὰν Γί-φυ-ρα σὰν Γί-φυ-ραν ἔ-χα δᾶ Θάφτερ' πο-τα-μί

Πόρα

Μέλος — Κὶ δᾶ Τρί-χας τὸ Γε-φύ-ρι καὶ Πο-ντί καὶ μου εἰ-δ- μί-νε.

Πόρα

17. Τοῦ Ἡλιοῦ κάλλος.

Τρόπος Πρῶτος.
Διαμάδωσις Τρίτη.
Καταλήξις : Fa.
Ρυθμός $\frac{2}{4}$

Συλλογή : Δημ. Κουτσογιαννοπούλου.
Ρίζωσις τοῦ Πόντου.
Ἔτος συλλογῆς : 1917.

Andante.

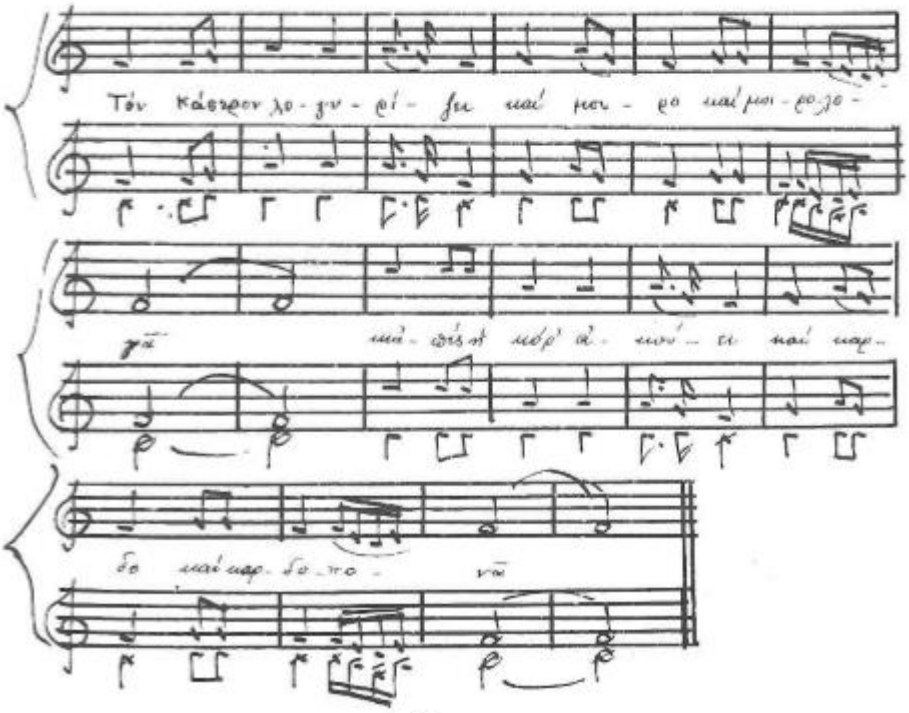

53

27. Ὁ Μάρκαντον.

Τόνος Δεύτερος.
Διαμόρφωσις Πρώτη.
Κατάληξις: Re.
Ρυθμός Ἐννεάσημος.

Ὑπαγόρευσις: Κων. Γαβριηλίδου.
Κιζικός.
Ἔτος συλλογῆς. 1927

Andante.

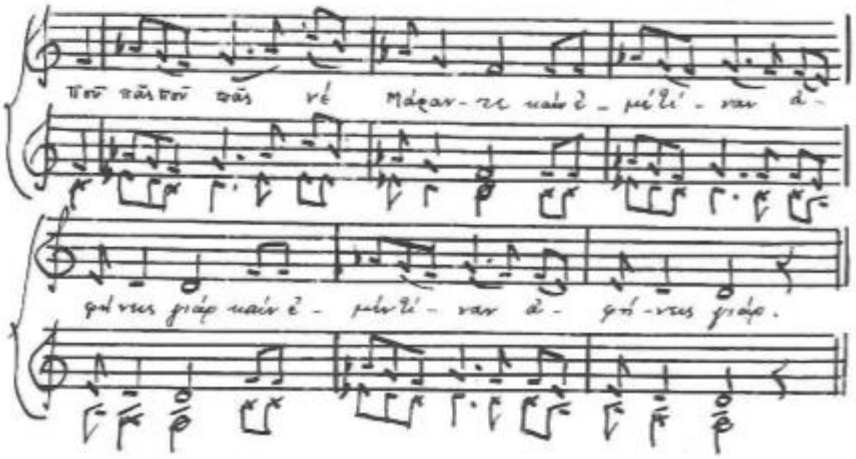

28. **Ο Ἀμίρας.**

Τρόπος Δεύτερος.
Διαμάδωσις Δευτέρα.
Καλάντζης: mi.
Ρυθμός Ἐννιάσημος.

Ὑπαγόρευσις:
Ἐρήνης Καλωρᾶ.
Καλαχᾶ Καμείνης.
Ἔτος συλλογῆς: 1926.

Διαμάδωσις
Β'
Moderato.

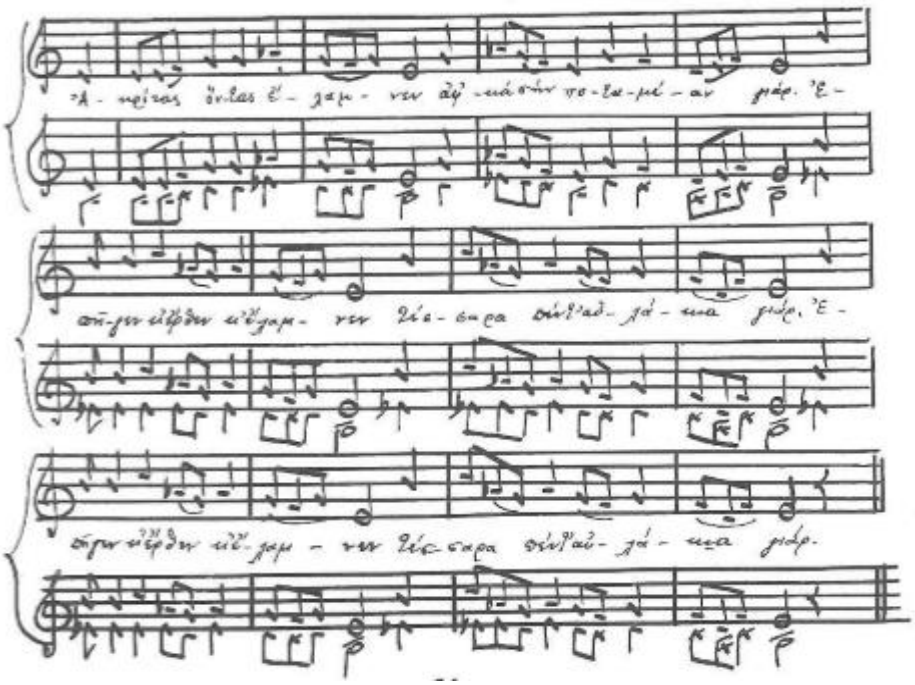

44. Ἀετός.

Τρόπος Τέλος.
Διαμάδωσις —
Κατάληξις : Re.
Ρυθμός $\frac{2}{4}$

Σύνθεσις Β. Κουλουριανοπούλου.
Τραπεζοῦς.
Ἔτος συνθέσεως : 1917

Moderato.

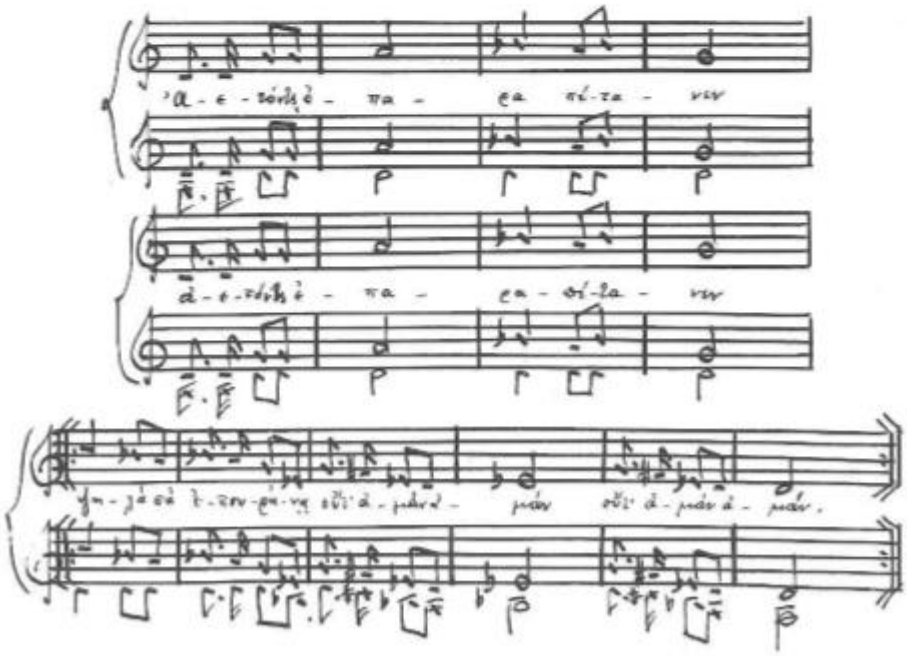

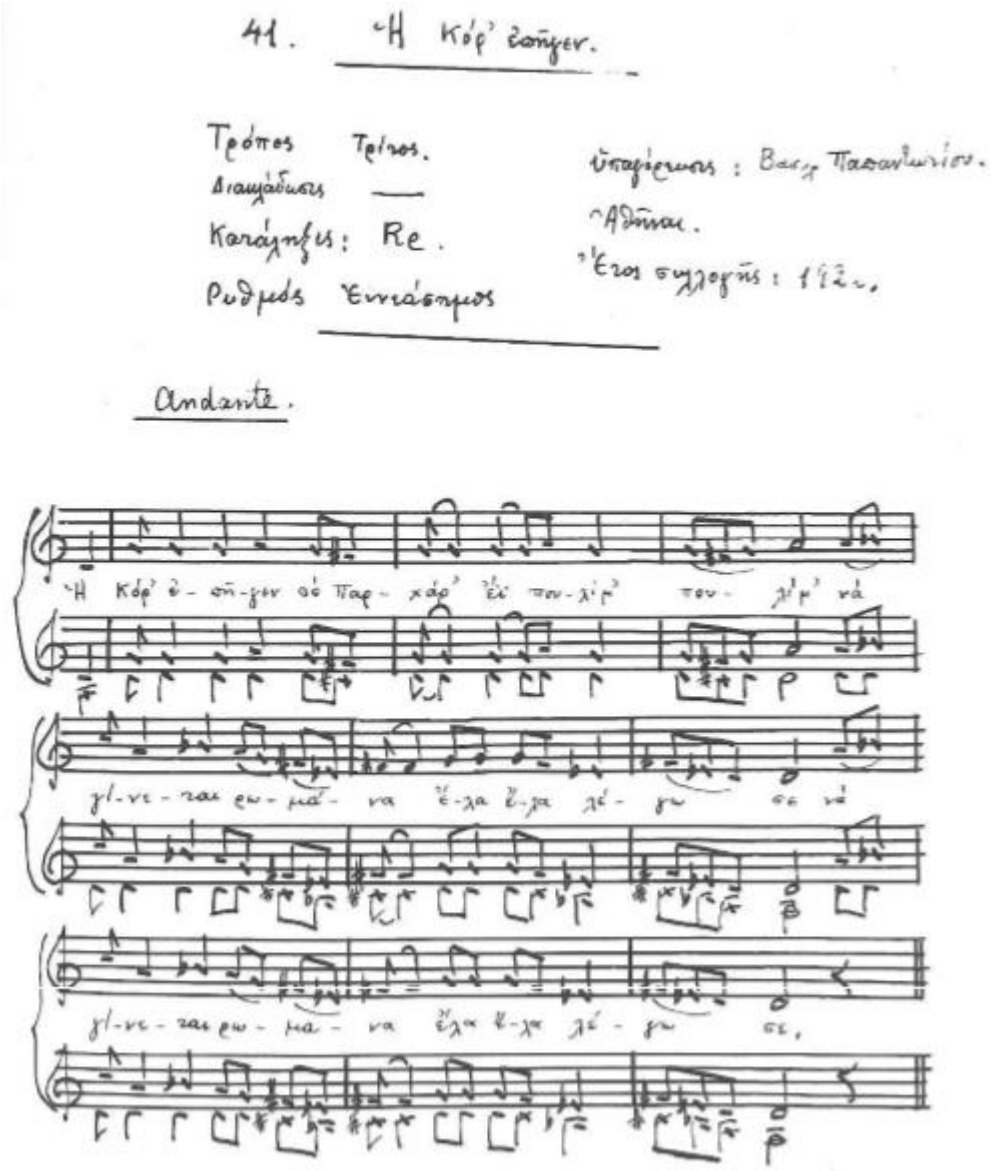

Το νεότερο ποντιακό τραγούδι χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα από τον σύνδεσμό του με την παλιά παράδοση του πόντου και συνεχίζει να συνυπάρχει με άλλες παραδοσιακές μουσικές στον Ελλαδικό χώρο. Από το 1922 που κατέφθασαν οι Έλληνες του Πόντου ως πρόσφυγες στην Ελλάδα η ποντιακή μουσική έχει υποστεί μερικές αλλαγές .

Σαν νέο ποντιακά τραγούδια ονομάζονται τα στιχουργήματα στη ποντιακή διάλεκτο που η εμφάνισή της τοποθετείται τη δεκαετία 1960, δεν έχουν άγνωστο δημιουργό «Είναι επώνυμα τραγούδια». (Ευσταθιάδης Στάθης «Τραγούδια του Πόντου» σελ 32).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^{O} **Η μουσική πορεία του Χρύσανθου .**

2.1 Βιογραφική αναφορά- Τα πρώτα μουσικά βήματα του Χρύσανθου

Ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης γεννήθηκε στις 22-12-1933 στην Οινόη Κοζάνης και πέθανε στις 30 Μαρτίου του 2005 στη Θεσσαλονίκη, από έμφραγμα του μυοκαρδίου. Οι γονείς του ήταν αγρότες οι οποίοι προέρχονταν από το χωριό Μπεζιρκιάν Κετζίτ της περιοχής Καρς του Καυκαύσου. Τον Μάιο του 1922 οι γονείς του Χρύσανθου ως πρόσφυγες πόντιοι Έλληνες διέμειναν στην Θεσσαλονίκη και από εκεί στην συνέχεια κατευθύνθηκαν στο χωριό Οινόη της Κοζάνης όπου και εγκαταστάθηκαν μόνιμα.

Η παιδική ηλικία του Χρύσανθου διακρινόταν από δυσκολίες και φτώχεια. Οι γονείς του αγρότες ήταν αναγκασμένοι να δουλεύουν και οι δύο προκειμένου να συντηρήσουν την οικογένειά τους και ίδιος βοηθούσε στις αγροτικές δουλιές.

Ο Χρύσανθος πήγε στο δημοτικό σχολείο του χωριού του και στην συνέχεια μετακόμισε στην Κοζάνη όπου και φοίτησε στο Βαλταδώρειο Γυμνάσιο Κοζάνης. Το 1947 όμως ο πατέρας του μόλις 47 ετών βρίσκεται δολοφονημένος από χωροφύλακες μαζί με παρακρατικούς συνεργάτες των Γερμανών. Έτσι, ο Χρύσανθος με την μητέρα του και τα πέντε του αδέρφια μετακόμισε στην Κοζάνη και εγγράφηκε στο Βαλταδώρειο Γυμνάσιο της Κοζάνης. Ήταν πολύ καλός μαθητής με υψηλές επιδόσεις σε όλα τα μαθήματα. Δεν άργησε όμως να φανεί και το ταλέντο του και η κλίση του στο τραγούδι. Ο Χρύσανθος είχε όμορφη φωνή πράγμα που το κληρονόμησε από την μητέρα του η οποία είχε μια μελωδική χροιά επίσης και ο πατέρας του ήταν καλλίφωνος με μια σπάνια και ιδιαίτερη φωνή ο οποίος τραγουδούσε αλλά δεν έπαιζε κάποιο μουσικό όργανο. Επειδή η επιβίωση της οικογένειας του Χρύσανθου χωρίς τις αγροτικές καλλιέργειες στάθηκε δύσκολο εγχείρημα αποφάσισαν το 1949 να μεταβούν στην Δραπετσώνα του Πειραιά δίπλα στους θείους του οι οποίοι ασχολούνταν με οικοδομικές εργασίες. Ο Χρύσανθος συνέχισε τις σπουδές του στο Α΄ Γυμνάσιο του Πειραιά ή όπως λέγεται σήμερα στη Ιωαννίδειο Πρότυπη Σχολή του Πειραιά και αφού αποφοίτησε, σπούδασε λογιστική. Συγχρόνως όμως με τις σπουδές του εργαζόταν ως ελαιοχρωματιστής και ψάλτης στην εκκλησία προκειμένου να συνεισφέρει οικονομικά στην οικογένειά του.

Η εγκατάσταση του Χρύσανθου Θεοδωρίδη στην Δραπετσώνα του Πειραιά έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην μετέπειτα πορεία του στο τραγούδι και πιο συγκεκριμένα στο ποντιακό τραγούδι. Μια εκδρομή στη Δροσιά στάθηκε η αφορμή

να τον ακούσει να τραγουδάει ο πόντιος θεατράνθρωπος Νικόλαος Σπανίδης, ένας σπουδαίος λυράρης και τραγουδιστής γνωστός όμως στους περισσότερους και ως ηθοποιός. Η φωνή του Χρύσανθου προκάλεσε δέος στον Νικόλαο Σπανίδη ο οποίος δεν άργησε να του προτείνει συνεργασία. Έτσι ο Χρύσανθος έκανε τα πρώτα μουσικά βήματα και τραγούδησε στο θέατρο ΄΄Κοτοπούλη΄΄ όπου εκεί χιλιάδες άνθρωποι τον χειροκρότησαν μαγεμένοι από το άκουσμα της σαγηνευτικής φωνής του.

Το 1950 ο Χρύσανθος ξεκίνησε να τραγουδάει ερασιτεχνικά στο ραδιοφωνικό σταθμό της Αθήνας με διακεκριμένους και αξιόλογους πόντιους λυράρηδες όπως τον Νίκο Παπαβραμίδη, τον Νίκο Λαζαρίδη και τον Νίκο Σπανίδη ο οποίος αποτέλεσε όνομα σταθμός στην καλλιτεχνική πορεία του Χρύσανθου. Στην συνέχεια ο Χρύσανθος συνεργάστηκε και με έναν ακόμη σπουδαίο λυράρη τον Χρήστο Μπαϊρακτάρη. Επίσης συνεργάστηκε και με όλα σχεδόν τα ποντιακά σωματεία της Αθήνας σε διάφορες εκδηλώσεις. Το 1959 πήγε στην Θεσσαλονίκη όπου εκεί άρχισε να ασχολείται πλέον επαγγελματικά με το τραγούδι και σύναψε την πρώτη του συνεργασία με τον Γιώργο Πετρίδη. Έπειτα ακολούθησαν συνεργασίες και με άλλα καταξιωμένα ονόματα του καλλιτεχνικού χώρου και οι κυκλοφορίες των αμέτρητων και επιτυχημένων του δίσκων.

Το 1967 ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης παντρεύτηκε με την Αναστασία Παχατουρίδου την οποία θεωρούσε μούσα του και πηγή έμπνευσης όπως διαφαίνεται σε στίχους τραγουδιών του.

(Κέντρο ποντιακών μελετών Κων/νος Φωτιάδης «Μνήμη μου σε λένε Χρύσανθο» σελ10-19)

2.2 Ανάλυση της φωνητικής του ερμηνείας

Η φωνή του Χρύσανθου Θεοδωρίδη χαρακτηριζόταν με το ιδιαίτερο ηχόχρωμα λυρικού τενόρου με ιδιόρρυθμους λαρυγγισμούς, είχε μεγάλη έκταση και ένταση ,χαρακτηριστικά που τον ανέδειξαν ως το «αηδόνι του Πόντου» στην ιστορία του ποντιακού τραγουδιού.

Για να κατανοήσουμε καλύτερα όμως τις φωνητική τεχνική του, θα πρέπει πρώτα να αναφερθούμε στους βασικούς μηχανισμούς της ανατομίας της φωνής του. Αυτοί οι βασικοί μηχανισμοί είναι οι μηχανισμοί της αναπνοής, της δόνησης και της ενίσχυσης-άρθρωσης τους οποίους μας τους αναλύει ο Τσαχουρίδης Κωνσταντίνος στο άρθρο του « ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ : ΤΟ ΦΩΝΗΤΙΚΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ » περιοδικό Άμαστρις τεύχος 6 Οκτώβριος 2009 αναφέροντας ότι :

Ο Χρύσανθος χρησιμοποιούσε την τεχνική της έκτασης της φωνής την οποία συναντάμε στο μηχανισμό της δόνησης. Αυτή η τεχνική αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης για πολλούς καθηγητές όπερας και φωνητικής. Η φωνή του χαρακτηριζόταν ως μια καθαρά τενορίστικη φωνή, ήταν υψίφωνος πράγμα το οποίο φαινόταν από την χροιά και την έκταση της φωνής του. Βέβαια η φωνή του δεν έμοιαζε με την φωνή ενός κανονικού τενόρου. Οι ακραίες νότες του άγγιζαν εκείνες που συμπεριλαμβάνονταν στην έκταση της γυναικείας φωνής alto. Ως προς αυτό το χαρακτηριστικό λοιπόν, διαφοροποιήθηκε η δική του φωνή από οποιαδήποτε άλλη αντρική φωνή. Στην διάρκεια της ζωής του δεν έτυχε ποτέ να τραγουδήσει οπερατικό ρεπερτόριο όμως ακούγοντας κανείς την φωνή του Χρύσανθου μπορούσε να αντιληφθεί ότι διέθετε και την ψιλή νότα ΣΟΛ και την ΛΑ πάνω από την ψιλή ΝΤΟ. Νότες που γενικά χαρακτήριζαν την έκταση της φωνής ενός κανονικού τενόρου. Ακόμη όμως και αυτές αποτελούσαν μεσαία έκταση στην φωνή του Χρύσανθου.

Ένα ορμονικό πρόβλημα αποτέλεσμα του οποίου ήταν ο χαμηλός δείκτης τεστοστερόνης, ενός από τα σημαντικότερα ανδρογόνα στο ανθρώπινο σώμα δεν επέτρεψε στην φωνή του Χρύσανθου να ωριμάσει μετά την εφηβεία. Έτσι λοιπόν, η φωνή του παρέμεινε στις ψιλές συχνότητες της παιδικής ηλικίας.

Όσον αφορά τώρα τον χειρισμό του φωνητικού οργάνου του Χρύσανθου πολλά ήταν τα σημεία εκείνα που απέδιδαν μοναδικότητα στην φωνή του. Ο ίδιος ο Χρύσανθος έλεγε « ***Τραγουδώ με το στομάχι και όταν αισθάνομαι ότι τελειώνει ο αέρας, δια της πίεσης του θώρακα δημιουργώ χώρο έτσι ώστε να τελειώσω τη φράση μου χωρίς να ακούγομαι ότι δεν έχω άλλη ανάσα. Αυτό το πήρα από τους***

ζουρνατζήδες μας.»Αυτού του είδους η τακτική, η οποία θα μπορούσε να θεωρηθεί και ως λαϊκή, παρ΄όλα αυτά όμως συναντάται σε μεγάλο βαθμό και στο κλασικό τραγούδι και είναι απολύτως αποδεκτή καθώς είναι μια από τις βασικές τεχνικές που χρησιμοποιούν οι περισσότεροι τραγουδιστές.

Η φωνή του Χρύσανθου χαρακτηριζόταν από λαρυγγική ευελιξία ή πιο αναλυτικά από ύψωση του λάρυγγα κατά ορισμένα χιλιοστά από την φυσιολογική του θέση. Αυτό αποτέλεσε ένα από τα πιο επίμαχα σημεία μεταξύ φολκλορικής και κλασικής μουσικής. Στην κλασική μουσική που ο λάρυγγας βρίσκεται πάντα στην φυσιολογική του θέση, στο ποντιακό ιδίωμα όμως παρατηρούμε έναν κινούμενο λάρυγγα που αποβλέπει κυρίως στην διάνθιση μιας μουσικής φράσης ή και συλλαβής. Τα ΄΄σπασίματα΄΄ της φωνής του Χρύσανθου που εκτελούνταν με ταχύτητα, το vibrato του που μπορούσε να φτάσει ένα τριημιτόνιο ήταν αυτά που ανέδειξαν το εγχείρημα της λαρυγγικής ευελιξίας ως ένα από τα σημαντικότερα και απαιτούμενα χαρακτηριστικά της ποντιακής μουσικής. Αυτή η τεχνική τον οδήγησε σε μια άλλη τεχνική. Έλεγε χαρακτηριστικά ***«Πολλές φορές μικραίνω τη σταφυλή μου πίσω στο στόμα με αποτέλεσμα να μπορώ να την κινώ πολύ εύκολα και για πιο γρήγορα σπασίματα».***

Ακόμη ο Χρύσανθος χρησιμοποίησε την ψεύτικη φωνή ή αλλιώς Falsetto. Η μεταφορά του από την αληθινή στην ψεύτικη φωνή γινόταν με έναν ιδιαίτερο και εξαιρετικό τρόπο δηλαδή πιο συγκεκριμένα γινόταν με ακρίβεια και ταχύτητα στην εκτέλεση. Το τελευταίο χαρακτηριστικό του εντοπίζεται στο μηχανισμό της ενίσχυσης-άρθρωσης. Στις εκτελέσεις του Χρύσανθου μπορούμε να διακρίνουμε μια ομοιογένεια στην χρήση της μαλακής υπερώας. Κάθε φορά που ο Χρύσανθος έπρεπε να εκτελέσει μελισματικές φράσεις που απαιτούσαν ευελιξία και ακρίβεια εστίαζε την φωνή του στο πίσω μέρος της στοματικής του κοιλότητας. Έτσι, με αυτό τον τρόπο βοηθούσε την λαρυγγική του ευελιξία και απέφευγε την λανθασμένη κίνηση του σαγονιού.

Το τραγούδι γι΄αυτόν ήταν φυσικό χάρισμα και ποτέ δεν τον απασχόλησε η φωνή ως μουσικό όργανο αλλά ως ανθρώπινη έκφραση, για να αποδίδει στο μέγιστο βαθμό ερμηνείας και εκφραστικότητας, τους στίχους των τραγουδιών του.

2.3 Συνεργασίες- ηχογραφήσεις

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης συνεργάστηκε με πολλά και καταξιωμένα ονόματα του καλλιτεχνικού θεάματος και πιο συγκεκριμένα της ποντιακής μουσικής σκηνής. Απόρροια αυτών των συνεργασιών υπήρξαν οι αμέτρητοι και επιτυχημένοι δίσκοι που τον ανέδειξαν έναν από τους σημαντικότερους εκπροσώπους που γνώρισε ποτέ η ποντιακή μουσική παράδοση.

Ο πρώτος με τον οποίο συνεργάστηκε ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης ήταν ο Νικόλαος Σπανίδης ο οποίος ήταν αυτός που τον ανακάλυψε και τον βοήθησε στα πρώτα του μουσικά βήματα βάζοντας την βάση για μια πολλά υποσχόμενη καλλιτεχνική πορεία. Το 1954 έγινε η πρώτη ηχογράφηση του Χρύσανθου έγινε με λυράρη τον Ν. Λαζαρίδη. Ο Χρύσανθος κατά την παραμονή του στον Πειραιά συνεργάστηκε με όλα σχεδόν τα ποντιακά σωματεία της Αθήνας σε διάφορες εκδηλώσεις. Το 1959 όταν μετακόμισε στην Θεσσαλονίκη ξεκίνησε να συνεργάζεται με τον Γιώργο Πετρίδη, τον γνωστό και ως 'Γώγο'. Μέσα από αυτή την συνεργασία τους καθιερώθηκε και καταξιώθηκε η ποντιακή μουσική την οποία και εισήγαγαν στα κέντρα διασκέδασης, ξεκινώντας από την Πολίχνη, την Καλαμαριά και την ΄Μπουατ΄ στη Σταυρούπολη. Η συνεργασία τους οδήγησε στη δημιουργία τριών δίσκων (βινυλίου) καθώς και σε αμέτρητες αλλά και αρκετά δυσεύρετες για την σημερινή εποχή ερασιτεχνικές ηχογραφήσεις.

Ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης ως καλλιτέχνης της προσφυγιάς υπήρξε μέλος των προσφυγικών σωματείων στην Θεσσαλονίκη και συνεργάστηκε με την Εύξεινο Λέσχη καθώς επίσης και με τον Στάθη Ευσταθιάδη. Το 1973 ο μουσικοσυνθέτης Χριστόδουλος Χάλαρης συνεργάστηκε με τον «πατριάρχη» του ποντιακού τραγουδιού, όπως τον χαρακτήριζε ο ίδιος, στο έντεχνο ελληνικό τραγούδι και μαζί δημιούργησαν τέσσερις δίσκους. Επίσης Χρύσανθος συνεργάστηκε και με άλλα μεγάλα ονόματα όπως με τον Νίκο Ξυλούρη, την Δήμητρα Γαλάνη και την Μαρίζα Κωχ.(10) Επίσης, συνεργάστηκε με στιχουργούς όπως τον Γιάννη Λογοθέτη, τον Γιάννη Κακουλίδη και τον Νίκο Γκάτσο καθώς και με τον σκηνοθέτη Θεόδωρο Αγγελόπουλο.

Μέχρι το 1975 όπου συνέχιζε να μένει στην Θεσσαλονίκη συνεργάστηκε με τρεις ταλαντούχους λυράρηδες όπως ήταν ο Γιώργος Κουγιουμτζίδης, ο Νίκος Ιωαννίδης και ο Κώστας Τσακαλίδης γνωστός και ως 'Κωστίκας' με τους οποίους

δούλεψε δισκογραφικά αλλά έκανε και εμφανίσεις σε νυχτερινά κέντρα διασκεδάσεως της Θεσαλλονίκης αλλά και σε πανηγύρια σε διάφορες περιοχές της Βόρειας Ελλάδας. Συγκεκριμένα με τον Γιώργο Κουγιουμτζίδη δημιούργησε εννιά δίσκους 45 στροφών και με τον Νίκο Ιωαννίδη έφτιαξε δύο δίσκους 45 στροφών Την ίδια δεκαετία 1975 έκανε την εμφάνισή του στο κέντρο « Αποσπερίδα » με τον Νίκο Ξυλούρη, την Μαρίζα Κωχ και τον Χριστόδουλο Χάλαρη. Το 1976 άρχισε τις περιοδείες του στην Ελλάδα και στο εξωτερικό με τον Χριστόδουλο Χάλαρη.

Το 1980 συμμετείχε σε συναυλίες στο Λυκαβητό και το 1981 πήγε στην Λιλ της Γαλλίας για μια συναυλία. Το 1983 ταξίδεψε σε συναυλίες στην Δυτική Γερμανία, Βόννη-Ντίσελντορφ και την Γενεύη. Ακολούθησαν πολλά ακόμα ταξίδια στο εξωτερικό όπως στην Αμερική, στον Καναδά, στην Γερμανία, στην Σουηδία, στην Αυστραλία όπου εκεί ο Χρύσανθος κοντά στο έντεχνο ρεπερτόριό του επιδίωκε πάντα να τραγουδά και παραδοσιακά ποντιακά τραγούδια. Αν και λάτρευε και σεβόταν την έντεχνη μουσική παρόλα αυτά δεν εγκατέλειπε τις χαμένες του πατρίδες, την πατρίδα του Καρς που αν και δεν γνώρισε την λάτρεψε, την έκλαψε και την τραγούδησε. Ακόμα δεν ξεχνούσε τις ρίζες του και του άρεσε να τραγουδά για τον Πόντο.

Το 1993 ο Χρύσανθος ηχογράφησε μαζί με τον Στέλιο Καζαντζίδη τον πρώτο ποντιακό δίσκο με τίτλο «Τα αηδόνια του Πόντου», δίσκος που σημείωσε πολύ μεγάλη επιτυχία.

Οι συνεργασίες δεχόντουσαν η μία την άλλη καθώς ο Χρύσανθος ήρθε σε επαφή με πολλούς πόντιους λυράρηδες. Έτσι λοιπόν, ο Χρύσανθος συνεργάστηκε με τον Γεωργούλη Κουγιουμτζίδη, τον Δημήτρη Κουγιουμτζίδη, Νίκο Ιωαννίδη, Κωστίκα Τσακαλίδη, Γιώργο Κουσίδη και τον Παναγιώτη Ασλανίδη. Οι συνεργασίες συνέχισαν και με άλλα αξιόλογα ονόματα όπως τον Χρήστο Τσενεκίδη, τον Μιχάλη Καλιοντζίδη, Χρήστο Χρυσανθόπουλο, τον Θεόδωρο Βεροιώτη, Ανδρέας Κουγιουμτζίδης, ο Ηλίας Πετρόπουλος, ο Κωστάκης Πετρίδης και τελευταία με τον Δημήτρη Πιπερίδη.

Στον τελευταίο σταθμό της ζωής του ο Χρύσανθος ηχογράφησε τον δίσκο *«Η ιστορία συνεχίζεται»*. Γενικότερα ο Χρύσανθος ήταν από τους πρώτους καλλιτέχνες που ηχογράφησε δίσκους με ποντιακά τραγούδια. Οι ηχογραφήσεις του γνώρισαν μεγάλη δόξα πράγμα που μαρτυρούν οι πωλήσεις των δίσκων του από το μεγάλο κοινό που είχε ο σπουδαίος αυτός καλλιτέχνης που αγαπήθηκε και λατρεύτηκε όσο κανείς άλλος της εποχής του.

2.4 Καταγραφή της δισκογραφίας του

Ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης άφησε μεγάλη ερμηνευτική παρακαταθήκη στις νέες γενιές. Τραγούδησε όλο τον Πόντο με όλα τα ιδιώματα των κατά τόπους περιοχών. Ένα τραγούδι που υπηρέτησε πιστά με πάθος .

«Η δισκογραφία του μας έχει δώσει ανεπανάληπτες στιγμές .Είναι ένα μοναδικό φαινόμενο ίσως και παγκοσμία, τραγουδιστή προς διερεύνηση, που ηχογράφησε σε όλα τα μέσα αποτύπωσης του 20^{ο} αιώνα. Οι πρώτοι δίσκοι που ηχογράφησε ήταν γραμμοφώνου, έγραψε μικρά δισκάκια, έγραψε δίσκους LP, κασέτες και στο τέλος CD.» (Πιπερίδης Δ. συνέντευξη)

Η δισκογραφική σταδιοδρομία του Χρύσανθου Θεοδωρίδη κυμαίνεται γύρω στα πενήντα χρόνια με περισσότερους από 48 δίσκους στο ιστορικό του. Η δισκογραφική του πορεία ξεκίνησε το 1954 σε ηλικία μόλις 21 ετών, κάτι το οποίο γρήγορα θα εξελισσότανε σε μια συλλογή με αμέτρητες επιτυχίες, συνεργασίες με σπουδαία και καταξιωμένα ονόματα του καλλιτεχνικού χώρου, δίσκοι, συναυλίες αφήνοντας πίσω του πλούσια παρακαταθήκη σε νεότερους καλλιτέχνες. Μα πιο πολύ αφήνοντας το στίγμα με την προσωπική του σφραγίδα στο παραδοσιακό ποντιακό τραγούδι.

Το 1954 ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης διέμενε στην Αθήνα, όπου και κυκλοφόρησε τον πρώτο του δίσκο 78 στροφών στη λύρα τον συνόδευε ο Νικόλαος Λαζαρίδης με το τραγούδι Τ' εμόν η καρδία γεραλήν. (Ιωάννης Γκόσιος«Χρύσανθος -Ένας θρύλος περνάει στο σήμερα» σελ.196)

Το 1959 πήγε στην Θεσσαλονίκη αποφασισμένος να ασχοληθεί επαγγελματικά με το παραδοσιακό τραγούδι όπου και συνεργάστηκε με τον Γιώργο Πετρίδη γνωστό και ως 'Γώγο', τον πατριάρχη της λύρας. Αυτοί οι δυο εισήγαγαν τη ποντιακή μουσική στα νυχτερινά κέντρα διασκέδασης και δημιούργησαν μαζί δυο μικρούς δίσκους βινύλιου των 45 στροφών στίχοι του Χρύσανθου. Ο πρώτος δίσκος συμπεριελάμβανε τα τραγούδια «Εμέν και εσέν που θα χωρίζ» και «Μοιρολόι» και ο δεύτερος τα τραγούδια «Ντο να είνουμαι» και «Αέτς πως εν καλόν εν». Μαζί εκτέλεσαν και πολλές ερασιτεχνικές ανέκδοτες ηχογραφήσεις αποτυπωμένες σε κασέτες οι οποίες δεν κυκλοφόρησαν παρά μόνο σε φιλικό κύκλο των δυο καλλιτεχνών .

ΕΜΕΝ Κ' ΕΣΕΝ 'ΠΗ ΘΑ ΧΩΡΙΖ'

Χορός: Διπάτ' **Ήχος:** πλ. του Πρώτου **Ρυθμός:** 9σημος

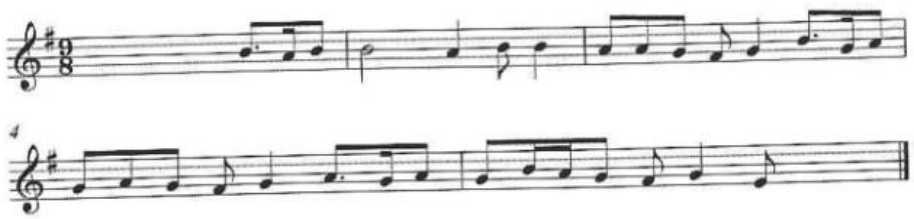

Εμέν κ' εσέν 'πη θα χωρίζ' ακόμαν 'κ' εγεννέθεν,
ούσνα εποίκα σε τ' εμόν το ψόπο μ' ετελέθεν.

Εφτά χρόνια 'κί θα κρούω σον πρόσωπο μ' νερόν-ι,
να μη σπογγίζω και χάνω το φιλεμαν τ' εσόν-ι.

Αρνί μ' τ' ομμάτια σ' πλουμιστά μακρέα τα μαλλία σ',
γομάτον έν' ασ' σην σεβτάν το τρανόν η καρδία σ'.

ΕΜΕΝΑ ΚΙ ΕΣΕΝΑ ΠΟΥ ΘΑ ΧΩΡΙΣΕΙ

Εμένα κ' εσένα που θα χωρίσει ακόμα δεν έχει γεννηθεί,
μέχρι να σε κάνω δικιά μου η ψυχή μου τελείωσε.

Επτά χρόνια δε θα ρίξω στο πρόσωπό μου νερό,
να μην σκουπίσω και χάσω το φίλημα το δικό σου.

Αρνί μου τα μάτια σου πολύχρωμα μακριά τα μαλλιά σου,
γεμάτη είναι από έρωτα η μεγάλη καρδιά σου.

ΝΤΟ ΝΑ 'ΙΝΟΥΜΑΙ

Χορός: Ομάλ' **Ήχος:** πλ. του Δευτέρου **Ρυθμός:** 4σημος

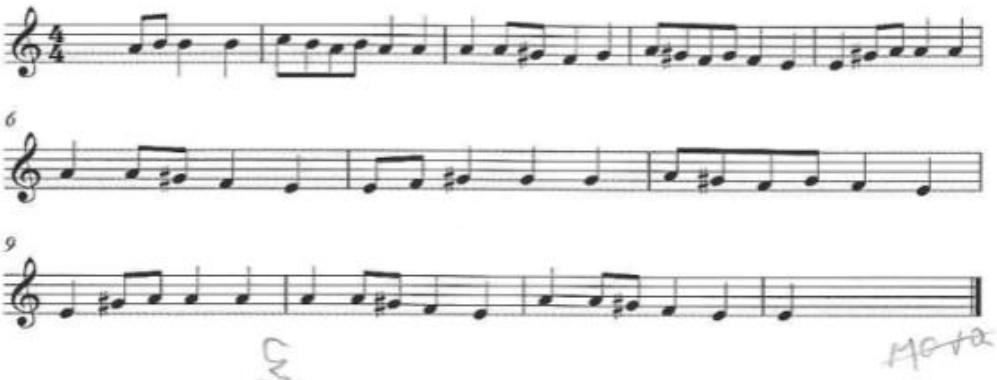

Τα δάκρυα μ' 'κχύουν σο ποτήρ' ντο πίνω για τ' αρνόπο μ',
φαρμάκ' 'ίνεται το ρακίν και φαρμακών' το ψόπο μ'.

Αρνί μ' όντες κρούω σο νου σ' κλάψον σα ποταμάκρια,
πουλί μ' τ' εμόν το γιατρικόν θα είν' τ' εσά τα δάκρυα.

Αρνί μ' ασ' σο 'κ' είδα σε κιάν' τ' ομματόπα μ' θολούνταν,
και αναμέν'νε τ' άχαρα μ' με τ' εσά ν' ανταμούνταν.

ΤΙ Θ' ΑΠΟΓΙΝΩ

Τα δάκρυά μου χύνονται στο ποτήρι που πίνω για την καλή μου,
φαρμάκι γίνεται το ρακί και φαρμακώνει τη ψυχή μου.

Καλή μου όταν με θυμάσαι κλάψε στην άκρη των ποταμών,
πουλί μου το δικό μου το γιατρικό θα είναι τα δικά σου δάκρυα.

Καλή μου από τότε που σε είδα τα μάτια μου θολώνουν,
και περιμένουν τα καημένα να ανταμωθούν με τα δικά σου.

Τ' ΕΜΟΝ Η ΚΑΡΔΙΑ ΓΕΡΑΛΗΝ

Χορός: Τικ' **Ήχος:** Πρώτος **Ρυθμός:** 5σημος

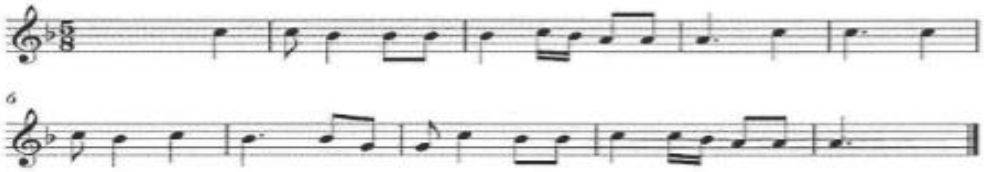

Τ' εμόν η καρδία γεραλήν αν κλαίω θα ματούται,
αν κλαίει και το σαρίν τ' αρνί μ' η γη θα φαρμακούται.

Μάνα γιατί εποίν'νες με αΐκον πονεμένον,
όλια τα καρδίας χαίρουνταν τ' εμόν πάντα κλαμένον.

Τ' έναν το χέρι μ' μαξιλάρ' θήκω και ακουμπίζω,
τ' άλλο θήκω την καρδία μ' και για τ' εσέν νουνίζω.

Έναν και μαναχόν είσαι εσύ πα να μην έσ'νε,
άψιμον έψες την καρδία μ' γάλια -γάλια να καίεις με.

Τ' εμόν η καρδία γεραλήν αν κλαίω θα ματούται,
αν κλαίει και το σαρίν τ' αρνί μ' η γη θα φαρμακούται.

Η ΔΙΚΗ ΜΟΥ ΚΑΡΔΙΑ ΠΛΗΓΩΜΕΝΗ

Η δική μου καρδιά πληγωμένη αν κλάψω θα ματώσει,
αν κλάψει και η ξανθιά μου αγαπημένη η γη θα φαρμακωθεί

Μάνα γιατί με έκανες να είμαι πονεμένο,
όλες οι καρδίες χαίρονται η δική μου πάντα κλαμένη.

Το ένα το χέρι μου σαν μαξιλάρι τοποθετώ και ακουμπάω,
το άλλο βάζω στην καρδιά μου και για εσένα σκέφτομαι.

Ένα και μοναδικό είσαι μα ούτε εσύνα μην ήσουν,
έβαλες φωτιά στην καρδιά μου και αργά αργά με καις.

Η δική μου καρδιά πληγωμένη αν κλάψω θα ματώσει,
αν κλάψει και η ξανθιά μου αγαπημένη η γη θα φαρμακωθεί

Το παραπάνω τραγούδι ανήκει στην κατηγορία ερωτικών τραγουδιών. Αποτελεί την πρώτη δισκογραφική απόπειρα του Χρύσανθου το οποίο ερμηνεύτηκε το 1954 σε δίσκο 45 στροφών. Στην λύρα τον συνόδευσε ο Νικόλαος Λαζαρίδης.

Στην συνέχεια της επαγγελματικής του πορείας συνεργάστηκε με τους κορυφαίους λυράρηδες με τους οποίους ηχογράφησε περίπου 30 δίσκους 45 στροφών, ένας από αυτούς υπήρξε ο Γιώργος Κουγιουμτζίδης γνωστός ως Γεωργούλης με τον οποίο ηχογράφησε τον μεγαλύτερο σε αριθμό δίσκων, καθώς και με τους Κώστα Τσακαλίδη ή Κωστίκα και τον Νίκο Ιωαννίδη.

Ηχογραφήθηκαν και κυκλοφόρησαν την περίοδο 1954-1958 οι παρακάτω δίσκοι 45 στροφών :

«Όλεν τη νύχταν λάσκουμαι», Λύρα: Νίκος Ιωαννίδης.

«Τ' οσπίτι σ' ετριύλιζα», Λύρα: Νίκος Ιωαννίδης.

«Ίμερα μ' αροθύμεσα», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Εγώ μιαν αγάπεσα», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Θα τραγωδώ και ουλ' θα λεν'», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Ακει πέραν έστεκεν», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Αχ βαχ κεχριπάρ'», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Έρθεν πουλί μ' η άνοιξη», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Θυμάσαι όντες επέναμε», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Όλα τη ραχί τα νερά», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Όλα τα τριαντάφυλλα», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Σ'ελατ' αφκα μη κάθεσαι», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Τ'ομματοτσατσια τ'σ», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Χαψία εξέβαν σο γιαλόν», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Εσυ γιατ' εμεν επλάστες», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Όλεν τη νύχτα σ' άρωμα μ'», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Πίνω το τσιπουκ' πίνω», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Πουλί μ' η εγάπ' τ'εσόν», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Τ'εναν το χέρι μ' μαξιλάρ'», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Α'κει πέραν σ' ορμάνια κιαν'», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

«Δεντρόπα πρασινόφυλλα», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης

ΕΓΩ ΓΙΑ Τ' ΕΣΕΝ ΜΟΝΟΝ ΖΩ

Χορός: Διπάτ' **Ήχος:** πλ. του Δευτέρου **Ρυθμός:** 9σημος

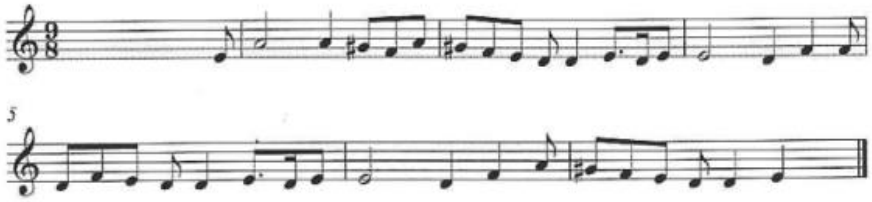

Εγώ για τ' εσέν μόνον ζω και για τ' εσέν δουλεύω,
νύχταν ημέραν στη ζωήν με τον Χάρον παλεύω.

Για τ' εσέν σύρω βάσανα για τ' εσέν σύρω πόνια,
για τ' εσέν τυριαννίουμαι πουλί μ' ατόσα χρόνια.

Νυχτού ημέραν για τ' εσέν πάντα εγώ νουνίζω,
'κ' εποφώ να κερδαίνω σε καίουμαι και βρουλίζω.

ΕΓΩ ΓΙΑ ΣΕΝΑ ΜΟΝΟ ΖΩ

Εγώ για σένα μόνο ζω για σένα εγώ δουλεύω,
νύχτα και μέρα στη ζωή με τον Χάρο παλεύω.

Για σένα υπομένω βάσανα για σένα σέρνω πόνους,
για σένα τυραννιέμαι εγώ πουλί μου τόσους χρόνους.

Μερόνυχτα για σένα πάντα εγώ σκέφτομαι,
δεν μπορώ να σε κερδίσω καίγομαι και φλέγομαι.

Το τραγούδι ανήκει στην κατηγορία ερωτικών τραγουδιών. Κυκλοφόρησε για πρώτη φορά σε δίσκο 45 στροφών την περίοδο 1954-1972, στη λύρα τον συνόδευσε ο Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

ΣΑ ΞΕΝΑ ΕΡΗΜΟΝ ΠΟΥΛΙΝ

Χορός: Ομάλ' **Ήχος:** πλ. του Πρώτου **Ρυθμός:** 4σημος

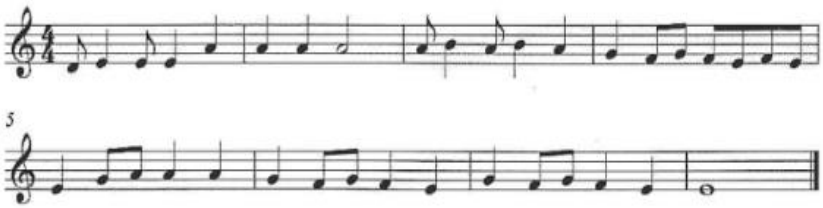

Σα ξένα έρημον πουλίν τα φτερόπα μ' κομμένα,
πώς να πετώ και έρχουμαι μάνα μ' σουμά σ' εσένα.

Σα ξένα τόπια λάσκουμαι όθεν ευρήκω μένω,
τ' εμόν τ' οσπίτ 'κ' εγνώρτσε με ν' αϊλί εμέν τον ξένον.

Ξένον αλλόξενον πουλίν με τέρτια φορτωμένον,
πώς να δίγω υπομονήν σην ψη μ' το πονεμένον.

ΣΤΑ ΞΕΝΑ ΕΡΗΜΟ ΠΟΥΛΙ

Στα ξένα έρημο πουλί τα φτερά μου κομμένα,
πώς να πετάξω και να έρθω μητέρα μου κοντά σ' εσένα.

Στα ξένα μέρη γυρνάω όπου βρίσκω μένω,
το σπίτι μου δε με γνώρισε κρίμα σ' εμένα τον ξένο.

Ξένο παντελώς ξένο πουλί με ντέρτια φορτωμένο,
πώς να δώσω υπομονή στην ψυχή μου την πονεμένη.

Το τραγούδι ανήκει στην κατηγορία τραγουδιών της ξενιτιάς. Το ερμήνευσε ο Χρύσανθος την περίοδο 1954-1972 σε δίσκο 45 στροφών. Στη λύρα τον συνόδευσε ο Κωστίκας Τσακαλίδης.

ΔΙΑΒΑΙΝ'ΝΕ ΤΑ ΜΕΣΑΝΥΧΤΑ

Χορός: Τικ' **Ήχος:** Πρώτος **Ρυθμός:** 5σημος

Διαβαίν'νε τα μεσάνυχτα ανατολή χαράζει,
έβγα-ν απάν' σ' εξώπορτον ρούζ' απάν'-ι-μ' τ' αγιάζι.

Εγώ Θεόν παρακαλώ πότε θα ξημερώνει,
να ελέπω τ' αρνόπο μου όντες πάει σο νερόν-ι.

Σο πεγάδ' καικά έστεκεν είπα 'τεν έλ' ας φιλώ σε,
ατέ-ν εκλώστεν κ' είπε με άλλο μη στέκ'ς καιρός έν'.

Μικρόν αρνί μ' εδίψασα δός με νερόν να πίνω,
τ' άψιμον τ' έχω απέσ' σην ψη μ' ολίγον να νεβζήνω.

ΠΕΡΑΣΑΝ ΤΑ ΜΕΣΑΝΥΧΤΑ

Πέρασαν τα μεσάνυχτα η ανατολή χαράζει,
βγες πάνω στην εξώπορτα πέφτει επάνω μου η παγωνιά.

Εγώ παρακαλώ το Θεό πότε θα ξημερώσει,
να δω την καλή μου όταν θα πηγαίνει στο νερό.

Στο πηγάδι εκεί στεκόταν της είπα έλα να σε φιλήσω,
αυτή γύρισε και μου είπε άλλο μην στέκεσαι καιρός είναι.

Μικρή μου καλή δίψασα δώσε μου νερό ας πιω,
τη φωτιά που έχω μες στην καρδιά μου λίγο να τη σβήσω.

Το τραγούδι ανήκει στην κατηγορία ερωτικών τραγουδιών. Το ερμήνευσε ο Χρύσανθος σε δίσκο 45 στροφών την περίοδο 1954-1972. Τον συνόδευσε στη λύρα ο Νίκος Ιωαννίδης.

.

Ενώ την περίοδο 1958-1972 ηχογραφήθηκαν και κυκλοφόρησαν οι παρακάτω δίσκοι 45 στροφών:

«Τ'αρνόπο μ'κείται άρρωστον», λύρα: Κωστίκας Τσακαλίδης.
«Τ'ομμάτια σ' και τ' οφρυδόπα σ'», λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.
«Ασ' σην ξενιτείαν σύρω», Λύρα: Γιωργο ύλης Κουγιουμτζίδης.

Το έτος 1968 ηχογράφησε και κυκλοφόρησε τον δίσκο 45 στροφών «Το βαϊον» με συνοδεία λύρας τον Νίκο Ιωαννίδη.

Τέλος την περίοδο 1964-1972 ηχογραφήθηκαν και κυκλοφόρησαν οι εξής δίσκοι:
. «Μάνα μη κλαις και μη πονείς». Λύρα: Νίκος Ιωαννίδης.
«Ζωή πέει με ντ' εποίκα σε», λύρα: Κωστίκας Τσακαλίδης.
«Εσύ είσαι τ'εμόν η ψη», λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.
«Θα φέρω ξύλα ασ'σο ραχίν», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.
«Κλαίω και κλαιν' τα πουλόπα», Λύρα: Γιωργούλης Κουγιουμτζίδης.

Το έργο του ήταν πολύ μεγάλο και μπορεί να χωριστεί σε περιόδους όπως το κατατάσσει χρονολογικά ο μουσικοσυνθέτης Παύλος Τσακαλίδης « Στη δεκαετία του '50 έκανε τις πρώτες του εμφανίσεις στο ραδιόφωνο της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Στη δεκαετία του '60 αποκαταστάθηκε επαγγελματικά μέσω της δισκογραφίας και των ζωντανών εμφανίσεων που τον καθιέρωσαν ως κορυφαίο εκφραστή της ποντιακής μουσικής παράδοσης. Στις δεκαετίες '70-'80 συνεργάστηκε με κορυφαίους καλλιτέχνες του μη ποντιακού χώρου που τον κατέστησαν γνωστό σε πιο ευρύ κοινό. Στις δεκαετίες '90-2000 άρχισε η αλλοίωση της ανεπανάληπτης φωνής του ».

ΜΑΝΑ ΜΗ ΚΛΑΙΣ ΚΑΙ ΜΗ ΠΟΝΕΙΣ

Επιτραπέζιο **Ήχος:** πλ. του Δευτέρου Ρυθμοειδές

Μάνα μη κλαίς και μη πονείς και νουνίεις για τ' εμένα,
η ξενιτεία έτον μακρά ντ' εφίν'νες με κ' επένα.

Σα ξένα το τρως το ψωμίν τάτ' 'κ' έχ' άμον χορτάρ' έν',
μάνα εσύ εποίκες με η ξενιτεία εχάρεν.

Σην ξενιτείαν τ' έρημον κι απέσ' σην χώραν χώρα,
αδά ο ήλιον 'κί χουλέν' δέντρον 'κ' ευτάει εβόραν.

Σην ξενιτείαν σα μακρά πάντα σκοτία πίσσα
αδά το ψωμίν 'κί χορτάζ' νερόν 'κί κόφτ' τη δίψαν.

ΜΑΝΑ ΜΗΝ ΚΛΑΙΣ ΚΑΙ ΜΗΝ ΠΟΝΑΣ

Μάνα μη κλαίς και μη πονάς και σκέφτεσαι για μένα,
η ξενιτιά ήταν μακριά γιατί μ' άφησες και πήγα.

Στα ξένα το ψωμί που τρως δεν έχει γεύση και είναι σαν χόρτο,
μάνα εσύ με έκανες μα η ξενιτιά χάρηκε.

Στην ξενιτιά την έρημη και μέσα στα ξένα ξένος,
εδώ ο ήλιος δε ζεσταίνει δέντρο δεν κάνει σκιά.

Στην ξενιτιά μακριά πάντα σκοτάδι σαν πίσσα,
εδώ το ψωμί δε σε χορταίνει το νερό δεν κόβει τη δίψα.

ΑΝΑΣΤΟΡΩ ΤΑ ΠΑΛΑΙΑ

Μακρύν καϊτέν' **Ήχος:** πλ. του Πρώτου **Ρυθμός:** Ελεύθερος

Αναστορώ τα παλαιά κ' η καρδία μ' φαρμακούται,
όλεν ο Πόντον κρου͡ει σο νου μ' και η γούλα μ' γομούται.

Έκιτι τόπι͡α έμορφα τη πατρίδας χωρία,
ραχ̆όπα πού επέμ'νετε με τα νερά τα κρύα.

Θυμούμαι τα κρύα νερά σ' τα πράσινα χορτάρι͡α σ',
τ' άσπρα τα χ̆όνι͡α σ' τη βρεχ̆ή σ' τ' έμορφα τα παρχάρι͡α σ'

ΑΝΑΣΤΟΡΩ ΤΑ ΠΑΛΙΑ

Θυμάμαι τα παλιά και η καρδιά μου φαρμακώνεται,
όλος ο Πόντος έρχεται στο μυαλό μου, και ο λαιμός μου γεμίζει.

Πού είστε τόποι όμορφοι της πατρίδας χωριά,
βουνά που μείνατε με τα νερά τα κρύα.

Θυμάμαι τρα κρύα νερά σου τα πράσινα χορτάρια σου,
τα άσπρα τα χιόνια σου τη βροχή σου τα όμορφα λιβάδια σου

ΞΕΝΙΤΕΙΑ ΤΟ ΦΑΡΜΑΚΙ Σ'

Χορός: Τικ' **Ήχος:** πλ. του Πρώτου **Ρυθμός:** 5σημος

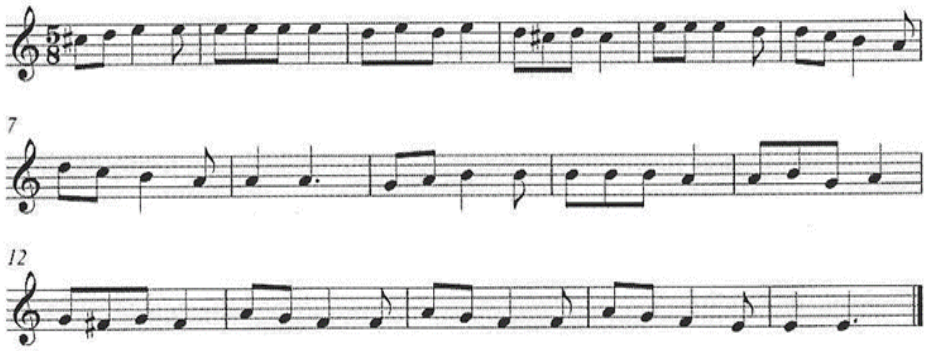

Ξενιτεία το φαρμάκι σ' πολλοί πίν'ν ατο
σην καρδίαν με ποτήρι ατείν' 'κχύν'ν ατο,
ζούνε με αροθυμίαν για να κλώσκουνταν
ση γαρίδες σα μωρά τουν οπίσ' ν' έρχουνταν.

Αλλ' δουλεύ'νε πέντε χρόνια κι άλλ' δουλεύ'νε εφτά
πολεμούν να γαζανεύ'νε και πολλά λεφτά,
άλλος τσακών' το ποδάρ'ν ατ' κι άλλος κόφτ' το χέρ'
για όλτς έν' η ξενιτεία δίκοπον μαχαίρ'.

Μάνα πού έν' ο πατέρα μ' κουίζ' το παιδί σ'
γράφ' σε η γαρή σ' σο γράμμαν έχ' κ' εβγαίν' η ψη μ',
θέλτς να κλώσκεσαι σ' οσπίτι σ' αμάν πουσμανεύ'ς
στέκ'ς εννέα δέκα χρόνια κι άλλα να μαζεύ'ς.

Ξενιτέα τα ποδάρια σ' πολλά εβάρυναν
'κ' εγνωρίεις και τα παιδία σ' γιατί ετράνυναν,
κ' η γαρή σ' μαραζωμέντσα έντον ημ'σόν ψην
για τ' ατέν ζωή 'κ' επέμ'νεν θα εμπαίν' ση γην.

ΞΕΝΙΤΙΑ ΜΟΥ ΤΟ ΦΑΡΜΑΚΙ ΣΟΥ

Ξενιτιά το φαρμάκι σου πολλοί το πίνουν
στην καρδιά με ποτήρι αυτοί το χύνουν,
ζούνε με νοσταλγία να γυρίσουν
στις γυναίκες και στα παιδιά τους να έρθουν κοντά.

Άλλοι δουλεύουν πέντε χρόνια κι άλλοι δουλεύουν επτά
πολεμάν να μαζέψουν πολλά λεφτά,
άλλος σπάει το πόδι του κι άλλος κόβει το χέρι του
για όλους είναι η ξενιτιά δίκοπο μαχαίρι.

Μάνα που είναι ο πατέρας μου φωνάζει το παιδί σου
γράφει η γυναίκα σου στο γράμμα βγαίνει η ψυχή μου,
θέλεις να γυρίσεις στο σπίτι σου αμέσως μετανιώσεις
στέκεσαι εννιά-δέκα χρόνια κι άλλα να μαζέψεις.

Ξενιτεμένα τα πόδια σου πολύ βάρυναν
δεν γνωρίζεις και τα παιδιά σου γιατί μεγάλωσαν,
και η γυναίκα σου μαραζωμένη έχει μισή ψυχή
γι' αυτή ζωή δεν έμεινε θα μπει στη γη.

Το 1973 συνεργάστηκε με τον μουσικοσυνθέτη Χριστόδουλο Χάλαρη στο έντεχνο ελληνικό τραγούδι. Τραγούδι σταθμός την περίοδο της συνεργασίας τους υπήρξε το τραγούδι *«Μάνα μου, Μάνα»* το οποίο καθίσταται δημιούργημα υψηλού επιπέδου. Το 1975 δημιούργησαν τον πρώτο τους δίσκο *«Δροσουλίτες»* με τον οποίο άνοιξαν και επίσημα τον δρόμο για την συμμετοχή τους σε επιλεγμένα μουσικά κέντρα. Στην συνέχεια έφτιαξαν άλλους τρεις δίσκους *«Τα Παιδικά», «Ο Μεγαλέξανδρος»* και *«Πάθη Απόκρυφα»*.

Μέχρι το 1975 η έδρα του Χρύσανθου Θεοδωρίδη ήταν στην Θεσσαλονίκη όπου εκεί συνεργάστηκε με τρεις λυράρηδες τον Γιώργο Κουγιουμτζίδη, τον Νίκο Ιωαννίδη και τον Κώστα Τσακαλίδη με τους οποίους έβγαλε δίσκους αλλά και εμφανίστηκε και σε νυχτερινά κέντρα διασκέδασης της Θεσσαλονίκης.

Η καριέρα του Χρύσανθου Θεοδωρίδη εκτινάχθηκε στον αέρα τις δεκαετίες 1974-1980 περίοδο που συνέπεσε με την συνεργασία που είχε με τον Χριστόδουλο Χάλαρη. Τις δεκαετίες 1990-2004 οι δίσκοι που έβγαζε ήταν για βιοποριστικούς κυρίως λόγους. Το 1993 δημιούργησε με τον Στέλιο Καζαντζίδη το πρώτο ποντιακό δίσκο με τίτλο *«Τα αηδόνια του Πόντου»* η οποία ήταν μια πολύ μεγάλη επιτυχία πράγμα το οποίο φάνηκε από τον αριθμό των πωλήσεων αυτού του δίσκου.

Πιο συγκεκριμένα οι προσωπικοί δίσκοι του ποντιακού ρεπερτορίου του Χρύσανθου ήταν οι εξής:

- *Τραγούδια του Πόντου* (1973 λύρα ο Γεωργούλης Κουγιουμτζίδης.)
- *Τραγούδια του Πόντου 2* (1975 λύρα ο Γεωργούλης Κουγιουμτζίδης.)
- *Ποντιακή Παράδοση* (1978, στο τραγούδι ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης με την Σόνια Θεοδωρίδου και στη λύρα ο Γεωργούλης Κουγιουμτζίδης.)
- *Επιμένω στην Παράδοση* (1978 στο τραγούδι ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης με την Σόνια Θεοδωρίδου και στη λύρα ο Γεωργούλης Κουγιουμτζίδης.)
- *Θεεμ΄ ενέσπαλες τ΄ανθρώπο* (1980 λύρα ο Χρήστος Χρυσανθόπουλος.)
- *Δημοτική Παράδοση: Πόντος* (1981, στο τραγούδι ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης με τον Δημήτρη Ιωαννίδη και μια ακόμη καλλιτέχνη που το όνομά της δεν είναι γνωστό(παραλείπεται στην δισκογραφία), στη λύρα ο Γεωργούλης Κουγιουμτζίδης, ο Γώγος Πετρίδης, ο Κωστίκας Τσακαλίδης και ο Νίκος Ιωαννίδης και στα ζουρνά ο Κώστας Μανταρλής με τον Ηλία Ντολαπλή).
- *Ο Χρύσανθος τραγουδά Ματσούκα* (1981 λύρα ο Κωστάκης Πετρίδης.)
- *Στον Ορφέα της λύρας Γώγο* (1989 λύρα ο Κωστάκης Πετρίδης.)
- *Χρυσή Παράδοση* (1991 λύρα ο Δημήτρης Κουγιουμτζίδης.)
- *Τ΄αηδόνια του Πόντου* (1993, στο τραγούδι ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης με τον Στέλιο Καζαντζίδη και στη λύρα ο Χρήστος Χρυσανθόπουλος.)
- *Το χαμόγελο του Τάκη* (1994 στο τραγούδι ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης, ο Τάκης Βαμβακίδης και ο Γιάννης Ζουγανέλης, στίχοι του Δημήτρη Βενιζέλου και μουσική του Νίκου Τερζή.)
- *Μια βραδιά στο Μίθριο* (1999 λύρα ο Θοδωρής Βεροιώτης.)
- *Η ιστορία συνεχίζεται* (2004 λύρα ο Δημήτρης Πιπερίδης.) (7)

Οι δίσκοι του Χρύσανθου στο έντεχνο τραγούδι, οι οποίοι ήταν *Τα Παιδικά* και *Ακολουθία* το 1974, *Δροσουλίτες* και *Πάθη Απόκρυφα* το 1975 και *Ο Μεγαλέξανδρος* το 1980.

2.5 Ανάλυση του στιχουργικού του μουσικού έργου

Ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης έδωσε μια ξεχωριστή ερμηνεία στο ποντιακό τραγούδι μέσα από την συγγραφή στίχων χρησιμοποιώντας πάντα τη ποντιακή διάλεκτο. Πάντα έδειχνε σεβασμό στο ύφος και στην ποιότητα της παράδοσης. Άλλωστε αυτό ήταν που αποτέλεσε την πηγή έμπνευσης των στίχων των τραγουδιών του. Άντλησε το υλικό του από την πρώτη γενιά, όσους βέβαια από τους στίχους είχαν διασωθεί και συγχρόνως πρόσθεσε και δικούς του .

Τα περισσότερα τραγούδια του Χρύσανθου λόγω της θεματολογίας ανήκουν στην κατηγορία ερωτικών ποντιακών τραγουδιών ενώ πολλοί στίχοι τραγουδιών ειδικά τη δεκαετία 1960-1970 αναφέρονται στη ξενιτιά λόγω της έντονης μετανάστευσης ποντίων στο εξωτερικό.

Μεγάλη απήχηση υπάρχει στο νέο ποντιακό τραγούδι ειδικά τη δεκαετία του 1980 εποχή μετανάστευσης των ποντίων σε χώρες του εξωτερικού για καλύτερες συνθήκες ζωής. Πραγματοποιείται εισαγωγή νέων ρυθμών και μελωδιών ακόμα και σε παραδοσιακά τραγούδια ενώ η ποντιακή διάλεκτος ως πρωταρχικό εργαλείο παρουσιάζει μεγάλη γραμματική αλλοίωση καθώς δέχεται μεγάλη εισροή νεοελληνικών λέξεων.

Την εποχή της απόλυτης δόξας του ο Χρύσανθος κατάλαβε γρήγορα σχεδόν με την πρώτη εμφάνιση των νέο ποντιακών τραγουδιών ένα είδος που στην αρχή το δέχθηκε αδιάφορα παρ΄ όλο που ήταν προσοδοφόρο. Στα ταξίδια του στο εξωτερικό τραγούδησε πολλά νέο ποντιακά τραγούδια με στίχους που είχαν θέμα την ξενιτιά αυτό κράτησε 3-4 χρόνια πολύ γρήγορα ήταν ο πρώτος που κατάλαβε ότι αυτό οδηγούσε σε πολύ επικίνδυνα μονοπάτια με δογματισμό και εμμονή διακήρυξε ότι δεν θα ξανατραγουδήσει τέτοια τραγούδια τη δεκαετία του 70 απόλυτη κυριαρχία του νέο ποντιακού τραγουδιού έφτασε να κάνει δίσκους στερεότυπα ως μονότονα ή εμμονικά έβαζε τίτλο παραδοσιακό για να δώσει το στίγμα. (Πιπερίδης Δ. συνέντευξη)

Στη δισκογραφία του οι δίσκοι που περιέχουν παραδοσιακά τραγούδια και στίχους είναι: Ο Χρύσανθος τραγουδά Ματσούκ, Ποντιακή Παράδοση, Επιμένω στη Παράδοση και ο δίσκος Δημοτική Παράδοση Πόντος. Στο δίσκο: Στο Ορφέα της λύρας Γώγο, έχει παραδοσιακούς στίχους όμως οι μελωδίες των τραγουδιών είναι νέο ποντιακοί, ενώ στο δίσκο «Χρυσή Παράδοση» τους στίχους τους έγραψε ο

Χρύσανθος αντλώντας τα θέματα των τραγουδιών από τον πόντο μέσα από καταγραφές δικών του ατόμων .

«Μέσα από το μεστό στιχουργικό του λόγο γίνεται εμφανής η ιστορική συνέχεια της αυθόρμητης καλλιτεχνικής δημιουργίας του ποντιακού λαού που διατηρώντας την αυθεντική της μορφή ,την γλώσσα με τις κατά τόπους ιδιαιτερότητες συμβάλει στη διατήρηση ,διάσωση και διάδοση με μεγάλη εκπαιδευτική δύναμη». (Θ. Ελευθερίου ή Βεροιώτη . Άρθρο με τίτλο η παιδαγωγική διάσταση της μουσικής του Χρύσανθου)

Ο ίδιος είχε αναφέρει σε στην τελευταία συνέντευξή του στο Σάββα Μαυρίδη σε ραδιοφωνική εκπομπή της ερτ το 2001 πως χρησιμοποίησε στα τραγούδια του κάποιους ελάχιστους στίχους (μετρημένους στα δάχτυλα του ενός χεριού) που του είχε δώσει η παράδοση και πως όλοι οι υπόλοιποι ήταν δικό του δημιούργημα.

«Πολλοί στίχοι από τα τραγούδια που τραγούδησε ο Χρύσανθος ήταν δημιουργήματα της πρώτης γενιάς όπως έχει καταγραφεί από πολλούς ,πολλά από αυτά τα τραγούδια του ανώνυμου ή επώνυμου λαϊκού δημιουργού τα κατέγραψε στο όνομά του όπως το τραγούδι «Φώταξον ήλιε΄μ φώταξον» έχει γραφεί το 1920 στην εξορία από τον Αλέξανδρο Κοντοζή. Από τον Γαλανό πήρε τα τραγούδια της Ιμέρας κ.α. Είναι κακό; ή μήπως ο Χρύσανθος χρησιμοποιώντας τα, τα διέσωσε και τα διέδωσε και μας τα παρέδωσε; Πέρασαν στη Τρίτη γενιά και διαιωνίζονται.»
(Σάββας Μαυρίδης .Άρθρο)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^{Ο} Η συμβολή του Χρύσανθου στο ποντιακό μουσικό γίγνεσθαι

3.1 Ο Χρύσανθος γέφυρα ανάμεσα στη πρώτη και Τρίτη γενιά

Με το έργο και την πορεία του στη μουσική σκηνή δείχνει τον σωστό δρόμο σε νέους συνεχιστές της παράδοσης, τους καλλιτέχνες δηλαδή πού αντιπροσωπεύουν την τρίτη γενιά Ποντίων ερμηνευτών. Πάντα σε συνεργασία με εξαιρετικούς λυράρηδες, εφόσον είχε συνειδητοποιήσει πως το ποντιακό τραγούδι αποτελείται από φωνή και λύρα και πως το ένα συμπληρώνει το άλλο και πως και τα δυο μαζί γίνονται ένα. Ο Χρύσανθος στο τραγούδι, ο Γώγος στην λύρα και ο Στάθης Ευσταθιάδης στις εκπομπές, δημιούργησαν μια κοινή πολιτισμική ταυτότητα και χώρισαν τον χρόνο

στη μέση έτσι ώστε να υπάρχει το πριν «1η γενιά» και το μετά «3η γενιά» από αυτούς.(Δ Πιπερίδης Άρθρο η συμβολή του Χρύσανθου στην εξέλιξη της Ποντιακής μουσικής)

Θεωρήθηκε από πολλούς ως πομπός αναμετάδοσης της ποντιακής παράδοσης. Με την ιδιαιτερότητα της φωνής του, αλλά και το μέγεθος της δισκογραφίας του άφησε την σφραγίδα του και εύστοχα τον αποκάλεσαν ως γέφυρα της πρώτης και τρίτης γενιάς. Ο λόγος που είχε τόσο μεγάλη απήχηση και αγαπήθηκε τόσο πολύ ήταν όχι μόνο γιατί τραγουδούσε τους καημούς, τον πόνο, τον ξεριζωμό, τα χαμένα όνειρα αλλά γιατί αυτό το έκανε στην μητρική τους γλώσσα. Με τα τραγούδια του δεν διέσωσε και διέδωσε μόνο την ιστορία του Πόντου αλλά και τη γλώσσα των Ποντίων σε εποχές που μόνο από λίγους χρησιμοποιούνταν και όδευε προς τη λήθη. Πράγματι μιμούνταν άριστα το ποντιακό γλωσσικό ιδίωμα όπως αυτό μιλιόταν από τους πρόσφυγες του Πόντου. (Σάββας Μαυρίδης άρθρο Μνήμη μου σε λένε Χρύσανθο). Σεβόμενος βέβαια πάντοτε την παράδοση, χωρίς να αλλοιώνει το ύφος, την ποιότητα και την ταυτότητα της ποντιακής μουσικής. Άλλωστε και η οικογένειά του, οι γονείς του αποτελούσαν μέρος αυτής της παράδοσης. Μπορεί ο ίδιος να μην είχε ζήσει όλα αυτά τα γεγονότα που ερμήνευε όμως τα είχε γνωρίσει καλά μέσα από τις αφηγήσεις των δικών του ανθρώπων.

Όμως ως επί το πλείστον δούλεψε πολύ το τραγούδια της περιοχής του Κάρς επειδή είχε βιώματα γιατί οι γονείς του καταγότανε από εκεί. Είχε το καλό ότι δεν έμενε στα τραγούδια που έμαθε από τους γονείς του και τον περίγυρό του αλλα έψαχνε να βρει σε άλλες περιοχές της Ελλάδας που υπήρχανε ηλικιωμένοι πρώτης γενιάς που τραγουδούσανε κάποιο σκοπό, τον κατέγραφε και τον έκανε κτήμα του με την δική του φωνή και τη δική του ερμηνεία. Με αυτό τον τρόπο τραγούδησε όλες τις περιοχές του πόντου ακόμα και τουρκόφωνα . (Ασλανίδης Παναγιώτης συνέντευξη)

Ο Χρύσανθος ήταν ο συνδετικός κρίκος μέσω του οποίου έγινε η μεταφορά των μουσικών πληροφοριών και πηγών της πρώτης γενιάς στις επόμενες γενιές .Είχε πολλές γνώσεις που αφορούσαν την ποντιακή μουσικοί και με μεγάλη γαλαντομία της προσέφερε μέσω της δισκογραφίας του στις επόμενες γενιές. (Παρχαρίδης Α.συνέντευξη)

3.2 Ο Χρύσανθος ως πρότυπο παραδοσιακού ερμηνευτή για νέους καλλιτέχνες

Ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης με τη μουσική του διαδρομή, στα πενήντα χρόνια της καλλιτεχνικής πορείας του, υπηρετώντας την ποντιακή μουσική, αναγνωρίστηκε ως κορυφαίος ερμηνευτής ,στιχουργός και συνθέτης. Οι φωνητικές και οι ερμηνευτικές του δεξιότητες ξεπερνούσαν τα δεδομένα της τότε εποχής. Με την ξεχωριστεί και ιδιόμορφη φωνή του επιχείρησε και έδωσε μια ξεχωριστή ερμηνεία στο παραδοσιακό ποντιακό τραγούδι μέσα από τις μελωδίες και το στίχο που αυτός δημιουργούσε, σύμφωνα πάντα με τα ιστορικά στοιχεία του παραδοσιακού τραγουδιού.

Ο Χρύσανθος σεβόταν τους λαϊκούς δημιουργούς του παρελθόντος επέμενε και δημιουργούσε πάνω στη παράδοση. Πρεσβεύει το καλό και αξιόπιστο ποντιακό τραγούδι. Δημιουργεί έχοντας ως γνώμονα αυτό. Δανείζεται από τη μεγάλη ποντιακή μουσική δημιουργία και δημιουργεί καινούργια τραγούδια χωρίς να τα αλλοιώνει και να στερεί από αυτά το ήθος και το στιχουργικό και μελωδικό μεγαλείο που τους αρμόζει. Σε συνεντευξή στις 11-9-2001 στο σταθμό της ερτ3 στην εκπομπή [Αναστορώ τα παλαιά] είπε για τις μελωδίες των τραγουδιών του ***: μελωδίες είναι οι περισσότερες παραδοσιακές αλλά και μόνος μου κάνω παραλλαγές .Παίρνω την ποντιακή μουσική ένα τέταρτο της μελωδίας και το συμπληρώνω και το προσθέτω κάτι δικές μου φωνητικές ,έχω κάνει κάμποσες τέτοιες παραλλαγές .***

Το ταλέντο του στο τραγούδι και η χαρισματική φωνή του, τον οδήγησε στην κορυφή και τον ανέδειξε πολύ γρήγορα ως έναν από τους πιο διακεκριμένους ερμηνευτές στο ποντιακό τραγούδι και πρότυπο για τους μεταγενέστερους ερμηνευτές του ποντιακού είδους.

Ένας από τους συνεργάτες του Χρύσανθου ήταν και ο δεξιοτέχνης λυράρης Χρήστος Τσενεκίδης ο οποίος αναφέρει χαρακτηριστικά « Ο Χρύσανθος είναι μια παρακαταθήκη για τις επόμενες γενιές, ο τρόπος που εκφραζότανε, η ποντιακή χροιά που έδινε στα τραγούδια του, θα παίξει μεγάλο ρόλο στη διατήρηση της παραδοσιακής μουσικής .Ήτανε τελειομανής σαν επαγγελματίας, κάθε κομμάτι που θα έλεγε, ήθελε να είναι άψογο από κάθε άποψη, μουσικά, εκφραστικά και εκτελεστικά. Γινότανε πολλές πρόβες για να βγει το τραγούδι όπως πρέπει. Τραγούδησε μόνο παραδοσιακά ποντιακά τραγούδια. Τραγούδησε και νεοποντιακά ή τούρκικα ακόμα και λαϊκά όμως πάντα με λύρα και ποτέ σε ένα πρόγραμμα ποντιακό, ήταν αυστηρός να είναι το πρόγραμμα παραδοσιακό».(Συνέντευξη)

Ο Χρύσανθος άσκησε επιρροή και ενέπνευσε άλλους καλλιτέχνες όσο κανείς άλλος. Η επιμονή του στη παράδοση φαίνεται στο δίσκο του *«Επιμένω στην παράδοση» που* δείχνει πόσο πολύ την σέβονταν και πόσο μεγάλη αξία είχε γι' αυτόν. Έλεγε χαρακτηριστικά ***«Μπορούμε να δημιουργήσουμε καινούργια τραγούδια δανειζόμενοι από το μεγάλο πηγάδι της ποντιακής μουσικής δημιουργίας ».***

Όλα αυτά λοιπόν ήταν φυσικό να εμπνεύσουν τους νέους μουσικούς καλλιτέχνες κι εκείνοι να συνεχίσουν να ασχολούνται με το ποντιακό τραγούδι επαγγελματικά. Ακολουθώντας τα βήματα του προσπάθησαν να συμβάλλουν κι αυτοί με τη σειρά τους στην επιβίωση της συγκεκριμένης μουσικής και κουλτούρας. Ασχολήθηκαν με το παραδοσιακό ποντιακό τραγούδι, τον χορό και τα ποντιακά μουσικά όργανα.

Ο Παρχαρίδης Αλέξης αναφέρει «Μέσω του σπάνιου ταλέντου του και της σπάνιας φωνής του δημιούργησε μία νέα σχολή και άνοιξε νέους δρόμους στους σύγχρονους καλλιτέχνες. Προσωπικά με επηρέασε ο λυρισμός του και ότι τραγουδούσε με την ψυχή του δημιουργώντας πλούσια συναισθήματα στον ακροατή » (Συνέντευξη)

Ο Δημήτρης Πιπερίδης στη συνέντευξή είπε: «Τα 10-15 χρόνια επαγγελματικής σταδιοδρομίας μου δίπλα στο Χρύσανθο με επηρέασε από άποψη ρεπερτορίου π.χ έμαθα τα Καρσίδικα, υποχρεώθηκα να τα μελετήσω και να μάθω να τα παίζω γιατί τα τραγουδούσε. Επίσης με επηρέασε ως προς τις γενικές κατευθύνσεις του όπως για παράδειγμα η εμμονή του στη παράδοση η οποία μεταλαμπαδεύτηκε και σε όσους συνεργάστηκαν μαζί του. Οι λυράρηδες του Χρύσανθου ήταν κατά κανόνα παραδοσιακοί. Με επηρέασε και σε κάποιες άλλες συμπεριφορές σχετικά με τους κανόνες που ακολουθούσε σε σχέση με το κοινό. Από την αρχή της συνεργασίας μας με διαμόρφωσε στο δικό του ύφος, έπαιζα όπως ήθελε να παίζει αυτός επειδή ήμουνα πολύ νέος και πλάστηκα με τις οδηγίες που μου έδινε».

Σε συνέντευξή του Γιώργος Σοφιανίδης ερμηνευτής και λυράρης αναφέρει «Μια τέτοια ιδιαίτερη φωνή όπως και να την ακούσεις δε μπορείς παρά να ενθουσιαστείς. Ο Χρύσανθος μου έδειξε κι έναν άλλο δρόμο που ως τότε αγνοούσα .Επιπλέον η φωνή του ήταν για μένα κάτι μοναδικό, ασύγκριτο. Μου κέντρισε το ενδιαφέρον για την παράδοση μας εν γένει. Άριστος γνώστης της ποντιακής διαλέκτου, με λεξιλογικό πλούτο απίστευτο και αυτό γίνεται φανερό μέσα από τα δίστιχα που ο ίδιος έγραφε. Τραγούδησα και τραγουδάω πολλά τραγούδια του και παίζω σκοπούς που δεν είχα ακούσει μέχρι να γνωρίσω τη δισκογραφία του.

Έκανε την ποντιακή μουσική γνωστή στο ευρύ κοινό. Πέρα όμως απ΄αυτό, ανέξειξε την παράδοση όλων των περιοχών του Πόντου με σημαντικές και σοβαρές δουλειές που έχει κάνει. Μέχρι τότε ήξερε ο καθένας τραγουδιστής να ερμηνεύει τραγούδια της περιοχής του ».

Ο Γκόσιος Γιάννης ερμηνευτής και συγγραφέας στη συνέντευξη που μας παραχώρησε αναφέρει ότι «το έργο του Χρύσανθου επηρέασε απόλυτα την προσωπικότητά μου κυρίως ως καλλιτέχνη. Μελέτησα από αυτόν τα παραδοσιακά τραγούδια και τον θεωρώ λαμπρό παράδειγμα για την δημιουργία νέων δικόν μου τραγουδιών .φροντίζω να μελετώ τις τεχνικές του τις οποίες θεωρώ ως τον απόλυτο οδηγό του ποντιακού τραγουδιού. Τεχνικές σίγουρα δύσκολες μερικές από αυτές εώς και ακατόρθωτες των οποίων η μελέτη αρκεί για να βοηθήσει κάποιον να γίνει καλύτερος πάνω στο ποντιακό τραγούδι »

Σχετικά με τον Χρύσανθο ο τραγουδιστής Παναγιώτης Θεοδωρίδης αναφέρει «Δεν μπορείς ενώ είσαι πόντιος τραγουδιστής να μην μελετήσεις τη δισκογραφία του Χρύσανθου, προφανώς σε καμία των περιπτώσεων δεν μπορείς να αποδώσεις τα τραγούδια με τον μοναδικό και ξεχωριστό τρόπο και ύφος που τα ερμηνεύει ο Χρύσανθος αν όμως γνωρίζεις τη δισκογραφία του και τα παραδοσιακά διαμάντια που περιέχει απ' όλες τις περιοχές του Πόντου ,είναι ένα μεγάλο σχολείο για να μπορείς να στέκεσαι με αξιώσεις στις διάφορες μουσικές εκδηλώσεις ».

Ο Γαβριηλίδης Γιώτης ερμηνευτής και προσωπικός φίλος του Χρύσανθου αναφέρει σχετικά «ο Χρύσανθος ενορχήστρωση δεν έκανε ποτέ, δεν του άρεσε, εκτός της λύρας δεν ήθελε τίποτε άλλο, ήθελε μόνο καλό λυράρη, τον κάλυπτε αυτό και η φωνή του. Ήταν ένα μεγαθήριο της ποντιακής μουσικής ο οποίος κράτησε την παράδοση μέχρι την τελευταία του πνοή. Έχει αφήσει όλη την παράδοση, κανείς τραγουδιστής δεν έχει καταγράψει τραγούδια όπως ήρθαν από τον πόντο και να τα ερμηνεύει χωρίς άλλα μουσικά όργανα μόνο λύρα και νταούλι».

Ο Χρύσανθος μέσα από σκληρή δουλειά, συνεχή έρευνα και μελέτη, πίστη και επιμονή στην παράδοση, προσεγμένες στιχουργικές και συνθέσεις τραγουδιών κατόρθωσε να αναδειχθεί ως ένας από τους σπουδαιότερους ερμηνευτές της γενιάς του και να γίνει πρότυπο για σύγχρονους καλλιτέχνες της ποντιακής μούσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

4. 1 Το παραδοσιακό ποντιακό τραγούδι σήμερα

Σε αυτό το σημείο πρέπει οπωσδήποτε να γίνει ένας διαχωρισμός ανάμεσα στο "παραδοσιακό" ποντιακό τραγούδι και στο "νεοποντιακό" τραγούδι . Όσο αφορά τα πρώτα είναι δημιουργίες που διατηρούν τα βασικά δομικά στοιχεία της ποντιακής μουσικής και της ποντιακής διαλέκτου.

Τα νεοποντιακά τραγούδια ορίζονται τα στιχουργήματα τα οποία είναι γραμμένα στη ποντιακή διάλεκτο να έχει έναν από τους γνωστούς ρυθμούς των παραδοσιακών τραγουδιών και η μελωδία του να βρίσκεται μέσα στα πλαίσια της ποντιακής μουσικής παράδοσης (Στάθης Ευσταθιαδής : Τα τραγούδια του ποντιακού λαού σελ.32).

Στις συνεντεύξεις που μας παραχωρήθηκαν τέθηκε το ερώτημα ποια είναι η σημερινή κατάσταση στην ποντιακή μουσική, δόθηκαν πολύ ενδιαφέρουσες απαντήσεις για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε εν μέρει το μουσικό τοπίο που διαμορφώθηκε μετά το θάνατο του Χρύσανθου από μουσικούς οι οποίοι συνεργάστηκαν μαζί του.

Στο ερώτημα ποια είναι η κατάσταση στην ποντιακή μουσική στις μέρες μας ο κ.Δημήτριος Πιπερίδης διακεκριμένος λυράρης και συνεργάτης του Χρύσανθου τα τελευταία χρόνια της ζωής του μας είπε στη συνέντευξη του: Τα τελευταία 30 χρόνια στο χώρο της ποντιακής μουσικής έχει αναπτυχθεί το ερώτημα του τι είναι παραδοσιακό και τι μη παραδοσιακό τραγούδι ,είναι μεγάλη κουβέντα με πολλές προεκτάσεις. Έχουμε την εικόνα της ποντιακής μουσικής όπως την μετέφερε η πρώτη γενιά και έχουμε και την αγκύλωση την ιδεολογική ότι, έτσι ακριβώς πρέπει να παίζουμε και έτσι ακριβώς πρέπει να τραγουδήσουμε, δεν έχω απολύτως καμία πίστη ότι μπορούμε να το πετύχουμε, γιατί από τη σημερινή γενιά λείπουν τα βιώματα που είχε η πρώτη γενιά αν όμως σεβόμαστε τα ακούσματα και προσπαθούμε να σταθούμε όσο πιο κοντά γίνεται σε αυτό και το θεωρούμε επίσης και ερέθισμα για τις δημιουργίες μας, είμαστε σε έναν πολύ καλό δρόμο .

Εμείς η τρίτη γενιά μουσικών είμαστε μια γενιά που έχει μια σύγχυση ως προς το ρεπερτόριο και ως προς τον προσανατολισμό της άσχετα αν δεν θέλει να το παραδεχτεί. Προλάβαμε τον απόηχο του Γώγου ως λυράρηδες παράλληλα επηρεαστήκαμε και από το νέο ποντιακό τραγούδι γιατί το βρίσκαμε συνεχώς μπροστά μας, υπήρχε όμως ευτυχώς και αυτή η τάση της δεκαετίας του 1990 να πάμε δύο γενιές πίσω να προσπαθήσουμε να δούμε τι παίζανε οι πρώτοι μουσικοί που

ήρθαν από την πατρίδα και έτσι νομίζω ότι η γενιά μου είναι ένα σούπερ μάρκετ μουσικό που δεν μπόρεσε στη μεγάλη πλειοψηφία του να βρει το δρόμο της.

Εξαιρετικούς ερμηνευτές στη ποντιακή μουσική ποτέ δεν είχαμε τόσο επαρκείς τεχνικά λυράρηδες και ερμηνευτές ,όσο έχουμε σήμερα, υπάρχει όμως ένα ολοφάνερο πρόβλημα βιώματος. Τι τύχη της ποντιακής μουσικής θα την διαχειριστεί μια γενιά ανθρώπων η οποία μεγάλωσε σε αποκλειστικά αστικά περιβάλλοντα, που μάθανε την ποντιακή μουσική από το κασετόφωνο ,που δεν είχαν την τύχη να προλάβουνε αυτούς που προλάβαμε εμείς. Κάναμε πολύ κακή δουλειά εμείς οι μεταβατικοί, τους μεταδώσαμε ότι θέλαμε και ότι μας συνέφερε από αυτά που βρήκαμε από τους παλιότερους και έτσι πολύ φοβάμαι ότι οδεύουμε ολοταχώς προς τον «τοίχο» όπου «τοίχος» είναι μια γενιά εκπληκτικών μουσικών όμως καμία σχέση δεν θα έχουνε με τα ηχόχρωμα και της μνήμες της ποντιακής μουσικής γιατί όπως είπε πολύ εύστοχα και ο καθηγητής Ηλίας Παπαδόπουλος « ***οι νότες έχουνε τη δική τους μνήμη*** ».

Ο Παρχαρίδης Αλέξης ερμηνευτής της τρίτης γενιάς και κατά πολλούς «πνευματικό παιδί» του Χρύσανθου μας κατέθεσε τις απόψεις του υπογραμμίζοντας ότι : «Η σημερινή μουσική του Πόντου είναι μία μίξη παραδοσιακών τραγουδιών και νέο ποντιακών συνθέσεων στις οποίες αναζητείται η ισορροπία μεταξύ των δύο αυτών στοιχείων που θα αποτρέψει μεγάλες αποκλίσεις. Τα τελευταία χρόνια η νεολαία ρέπει προς την παραδοσιακή μουσική, αυτό αποδεικνύει πως γενικότερα η παραδοσιακή μουσική έχει πλούσια χρώματα, αρώματα και χυμούς και άρα είναι αληθινή. Είμαι αρκετά αισιόδοξος για την μουσική μας γιατί κρίνοντας εκ του αποτελέσματος διαπιστώνω πως η πλειοψηφία των νέων παιδιών αντιμετωπίζουν με μεγάλο σεβασμό την ποντιακή μουσική. Επομένως στις περισσότερες των περιπτώσεων ακούμε καλή ποντιακή μουσική ».

Ο Παναγιώτης Ασλανίδης αναφέρει «Οι ερμηνευτές της δεύτερης γενιάς δεν είχανε τη γνώση να εμπλουτίσουν τη μελωδία, οι νέοι το έχουνε γιατί ξέρουνε από μουσική, πχ οι νέοι μουσικοί στη περιοχή της Κοζάνης, σήμερα ακολουθούν την παράδοση της Ματσούκας, λίγο το «τρέχουνε» οπωσδήποτε το ηχόχρωμα που έδιναν οι παλιότεροι δεν μπορούν να το αποδώσουν στο απόλυτο, όμως προσπαθούνε δεν ξεφεύγουν από την παράδοση, υπάρχουν όμως και λίγοι που κατευθύνονται στη δυτική μουσική δηλ αρχίζουν να «βιολίζουν» αυτό είναι κακό, μερικές περιοχές όπως είναι του Κάρς μπορείς να βάλεις ξενόφερτα στοιχεία όμως σε μια περιοχή όπως είναι της Ματσούκας της Τραπεζούντα και της Κρώμνης δεν μπορείς».

Ο Γκόσιος Γιάννης μας λέει στη συνέντευξη «Δεν ωφελεί την ποντιακή παράδοση καμία προσθήκη νέων στοιχείων σε τραγούδια τα οποία είναι παραδοσιακά. Μπορούμε να κάνουμε νέες δημιουργίες βασισμένες στα στοιχεία της παράδοσης. Αλλά αναπόφευκτα οι επιρροές από άλλα μουσικά είδη, όργανα και τεχνικές τους έχουν εισχωρήσει στην ποντιακή μουσική. Το σημαντικό είναι να διατηρήσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά που την μουσική την κάνουν να λέγεται ποντιακή. Αυτό νομίζω το συναντάμε όλο και σπανιότερα ».

Τέλος ο ερμηνευτής τρίτης γενιάς Παναγιώτης Θεοδωρίδης μας λέει σχετικά : «Όπως στο παρελθόν έτσι και σήμερα υπάρχουν καλές και κακές καταστάσεις. Καμιά φορά η εξέλιξη ,τα πολλαπλά εισερχόμενα από την παγκόσμια μουσική βιομηχανία, η έλλειψη γνώσης, οδηγούν στην αλλοίωση της φυσιογνωμίας της ποντιακής μουσικής. Μελωδίες που είναι ξεκάθαρο ότι δεν έχουν καμιά απολύτως σχέση, πλασάρονται ως «ποντιακές». Όταν ο δέκτης-ακροατής έχει «επιδερμική» σχέση με την ποντιακή μουσική παράδοση, εύκολα υιοθετεί νέες μόδες.

Φυσικά ως επαγγελματίας έχω τραγουδήσει νέο ποντιακό τραγούδι. Εξαρτάται από την περιοχή και το είδος της κοινωνικής εκδήλωσης. Άλλα τραγούδια θα πεις στο γάμο, άλλα στο χορό ενός παραδοσιακού ποντιακού χωριού, άλλα στο μουχαπέτ. Και μάλιστα πιστεύω ότι ορισμένα από αυτά τα τραγούδια της σύγχρονης ποντιακής δημιουργίας είναι αριστουργήματα, τόσο στη μελωδία όσο και στο στίχο. Το ρεπερτόριό μου συνειδητά στηρίζεται στη συντριπτική του πλειοψηφία στα παραδοσιακά τραγούδια και ιδιαίτερα οι σκοποί και τα τραγούδια από την περιοχή της Ματσούκας του Πόντου, στα ανατολικά του Βυζαντινού Δικαιοσήμου από όπου έλκουν την καταγωγή τους οι πρόγονοί μου».

Ο φίλος και συνεργάτης του Χρύσανθου, Βασιλειάδης Αχιλλέας μας λέει την αποψή του για τους νέους μουσικούς «τους εμπιστεύομαι, υπάρχουν παιδιά που δουλέυουν πολύ καλά πάνω στο ποντιακό τραγούδι μελετώντας τη δισκογραφία του Χρύσανθου. Βέβαια το ποσοστό είναι πολύ μικρό όμως είμαι αισιόδοξος ότι θα κρατήσουν το παραδοσιακό τραγούδι και τη γλώσσα,γιατί μέσα από το τραγούδι διατηρείται και η ποντιακή διάλεκτος. Αν δεν ξέρει να ερμηνέυει σωστά το στίχο δεν θα μπορέσει να το διασώσει και να το μεταφέρει στην επόμενη γένια, όπως έκανε ο Χρύσανθος».

4.2 Η εξέλιξη της ποντιακής μουσικής

Κάθε παράδοση για να μην χάσει την ζωτικότητά της πρέπει να βρίσκεται σε συνεχόμενη εξέλιξη αλλά οπωσδήποτε βασισμένη σε πρότυπα από την παράδοση αλλά μπορεί και να απέχουν κατά πολύ από αυτή. Πολλοί καλλιτέχνες σήμερα προσπαθούν να το κάνουν αυτό ,ο καθένας με τον τρόπο του, κάποιοι με την αγάπη και το μεράκι που έχουν για την παράδοση και κάποιοι απλώς εκμεταλλεύονται την παράδοση (Τσακαλίδης Παύλος άρθρο «Η παραδοσιακή μουσική του πόντου στη σύ γχρονη εποχή » δημοσιευμένο στο trapezouna.com).

Ο Παναγιώτης Ασλανίδης στη συνέντευξη αναφέρει σχετικά με την εξέλιξη της ποντιακής μουσικής: «Η εξέλιξη στη μουσική δεν σταματάει αλλά θα πρέπει να κρατήσουμε τη βάση μας αλλιώς θα χάσουμε την ταυτότητά μας σαν πόντιοι θα πρέπει να κρατήσουμε τα στοιχεία όπως τα φέρανε οι παππούδες πρώτης γενιάς από εκεί έστω και βελτιωμένα με κάποιες τεχνικής άποψης όχι μειώσεις του σκοπού π.χ να κάνουν αναδιπλασιασμούς στις νότες ,δοξαριές χωρίς να χαλάνε το κομμάτι ».

Ο Δ.Πιπερίδης ανέφερε ότι: «Είναι πέρα από τις δυνάμεις οποιουδήποτε λειτουργού της ποντιακής μουσικής να εναντιωθεί στην προσθήκη νέων στοιχείων στα τραγούδια γιατί ήταν τόσο κατακλυσμιαία και τόσο επιθετική η είσοδος νεοτερικών στοιχείων, όχι τώρα, εδώ και δεκαετίες που πλέων θεωρώ εξαιρετικά δύσκολο έως αδύνατο να μπορέσει κάποιος όσο να είναι προσηλωμένος σε ένα παραδοσιακό άκουσμα να τα απομακρύνει π.χ το αρμόνιο είναι ένας ηλεκτρονικός ήχος και δίνει μια «αγοραία» μορφή στη ποντιακή μουσική τουλάχιστον όπως χρησιμοποιείται στα πανηγύρια ».

Οι παλιότεροι ερμηνευτές αδυνατούν να αντιληφθούν ότι η εξέλιξη αναπόφευτα θα επηρεάσει τη μουσική μας παράδοση. Αυτό που κατά την γνώμη μου πρέπει να γίνει είναι να φιλτράρουμε τις νέες μουσικές προτάσεις και να κρατήσουμε τις αξιολογότερες. Η προσθήκη νέων στοιχείων είναι αναπόφευτη γιατί η εξέλιξη δημιουργεί νέα βιώματα που αποκαλύπτονται μέσω νέων συνθέσεων (Παρχαρίδης Αλέξης συνέντευξη).

Αρκετοί καλλιτέχνες από τη νέα γενιά με αξιόλογα μουσικά χαρίσματα και μουσική παιδεία συνεχίζουν στα βήματα του Χρύσανθου. Βέβαια αυτό που τους λείπει είναι οι γνώσεις και η βιωματική σχέση με τη ποντιακή. Συνεπώς στα τραγούδια αυτά η ποντιακή γλώσσα αλλάζει σε κάποιο βαθμό και η εισροή νεοελληνικών λέξεων αλλοιώνει εν μέρει την ταυτότητα και την ποιότητα των τραγουδιών.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στη παρούσα εργασία μου προσπάθησα να παρουσιάσω το μουσικό έργο του Χρύσανθου Θεοδωρίδη, ο οποίος ταυτίστηκε απόλυτα με τα τραγούδια του με την ποντιακή παραδοσιακή μουσική και την συμβολή του στη διαμόρφωση της εξελικτικής πορείας της μέχρι σήμερα .

Στα πενήντα χρόνια της καλλιτεχνικής πορείας υπηρέτησε τη ποντιακή μουσική ως στιχουργός, ερμηνευτής, συνθέτης, άφησε μεγάλη δισκογραφική παρακαταθήκη που είναι ο κορμός της παραδοσιακής μουσικής για τους σύγχρονους καλλιτέχνες.

Μέσα από την σχετική βιβλιογραφία και των συνεντεύξεων που μου παραχώρησαν εξαιρετικοί μουσικοί που συνεργάστηκαν μαζί του και νέοι καλλιτέχνες που δραστηριοποιούνται στην ποντιακό μουσικό χώρο απαντήθηκαν μια σειρά ερωτημάτων προκειμένου να βγουν συμπεράσματα κατά πόσο, ακόμη και σήμερα δεκατρία χρόνια μετά τον θάνατό του ασκεί επιρροή και γίνεται πρότυπο για νέους ερμηνευτές. Τα τραγούδια αγαπήθηκαν του ερμηνεύονται από όλους τους πόντιους καλλιτέχνες όσο κανενός άλλου πόντιου τραγουδιστή.

Ο Χρύσανθος αποτέλεσε σημείο αναφοράς του πολιτιστικού ποντιακού προφορικού μουσικού πολιτισμού καταγράφοντας στίχους και μελωδίες από την πρώτη γενιά Ελληνοποντίων προσφύγων. Η διάσωση και η δημιουργία μεγάλου αριθμού τραγουδιών που ερμηνεύονται ακόμη και σήμερα από νέους καλλιτέχνες οφείλεται στο μουσικό έργο του Χρύσανθου.

Προώθησε την αξία και το πνεύμα της ποντιακής μουσικής παράδοσης στην Ελληνική κοινωνία, απευθύνθηκε τόσο σε ένα ποντιακό κοινό όσο και στο ευρύτερο Ελληνικό κοινό και κατέστησε αναγνωρίσιμο τον ποντιακό μουσικό πολιτισμό στην ευρύτερη ελληνική μουσική σκηνή.

Προσπάθησε με την πίστη του στην παράδοση, το ταλέντο του στη συγγραφή δίστιχων ,τον ιδιόμορφο τρόπο ερμηνευτικής εκτέλεσης ,την τεχνική του, την φωνή και τα τραγούδια του να αποτελεί πρότυπο μίμησης για αρκετούς νέους καλλιτέχνες οι οποίοι μελετούν την δισκογραφία του και υιοθετούν στοιχεία της.

Μετά από ακρόαση και μελέτη της δισκογραφίας του Χρύσανθου και συγχρόνως μεγάλου αριθμού τραγουδιών της σημερινής Ποντιακής μουσικής έχω διαπιστώσει ότι το νεοποντιακό ρεπερτόριο έχει επικρατήσει σχεδόν ολοκληρωτικά

στις μέρες μας έναντι των παραδοσιακών ερμηνειών. Άλλαξε η δομή και το ύφος της ποντιακής μουσικής. Τα ποντιακά τραγούδια που ακούγονται είναι διαφορετικά από τα πρότυπα τραγούδια της πρώτης και δεύτερης γενιάς. Η διείσδυση νέων στοιχείων έχουν αλλοιώσει και τη ταυτότητα και την ποιότητα της μουσικής. Πλήκτρα, μπάσο, ντραμς, κιθάρα έχουν γίνει μέρος της ποντιακής ορχήστρας με τη λύρα αρκετές φορές να μην έχει πρωταγωνιστικό ρόλο. Παρατηρούνται αλλαγές στον ρυθμό, το ύφος και τη χρήση της γλώσσας με προσθήκη νεοελληνικών στοιχείων.

Επίσης πολύ συχνά παρατηρείται το φαινόμενο να πραγματοποιείται αναπαραγωγή των παραδοσιακών τραγουδιών με παραλλαγές, χρησιμοποιώντας τις ίδιες μελωδίες με διαφορετικό στίχο και με συχρονα μουσικά όργανα, αυτό συμβαίνει και σε παραδοσιακά τραγούδια που ερμήνευσε και ο Χρύσανθος.

Υπάρχουν και πολλοί νέοι καλλιτέχνες οι οποίοι είναι μουσικά καταρτισμένοι, μελετούν τους παλιούς παραδοσιακούς μουσικούς και προσπαθούν να διατηρήσουν την ποντιακή ταυτότητα στο έργο που παραγούν.Δημιουργούν δισκογραφία προσπαθώντας να μην ξεφεύγουν από τα βασικά στοιχεία της ποντιακής μουσικής της πρώτης γενιάς, οι περισσότεροι από αυτούς έχουν βάση την δισκογραφία του Χρύσανθου γιατί αυτός την αποτύπωσε με άριστο τρόπο, όπως διαφένεται και από τις τοποθετήσεις των καλλιτεχνών στις συνεντεύξεις. Για τους περισσότερους μουσικούς δεύτερης και τρίτης γενιάς υπήρξε ο «Δάσκαλος» που τους δίδασκε και τους καθοδηγούσε στα μουσικά τους βήματα.

Το έργο του Χρύσανθου Θεοδωρίδη παραμένει ακόμα και σήμερα ένα πολύτιμο εργαλείο στα χέρια των ποντίων μουσικών, αυτών οι οποίοι θέλουν να δημιουργήσουν νέα μουσική παράδοση και καλό ποντιακό τραγούδι.

Η διαχρονικότητα του μουσικού έργου του Χρύσανθου Θεοδωρίδη αποτελεί κληροδότημα για τις νέες γενιές μουσικών όπως διαφαίνεται από την σημερινή μουσική σκηνή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Βιογραφίες καλλιτεχνών συνεντεύξεων

Ο Ασλανίδης Παναγιώτης γεννήθηκε στην Καλαμαριά Θεσσαλονίκης το 1947. Η καταγωγή των γονιών του ήταν από την Κρώμνη της Τραπεζούντας. Στα 13 χρόνια του άρχισε να παίζει λύρα κοντά στο Πατριάρχη της λύρας Γώγω Πετρίδη και στον επίσης μεγάλο δημιουργό έντεχνης ποντιακής μουσικής Γιάννη Βλασταρίδη, τον γνωστό Τσανάκαλη. Ο Παναγιώτης Ασλανίδης έδωσε στη λύρα ένα ρυθμικό παλμό εντονότερο από οποιονδήποτε άλλα λυράρη που παίζει χορευτικά κομμάτια. Ηχογράφησε συνολικά 10LP και 22 CD. Έχει συνεργαστεί επαγγελματικά και δισκογραφικά με όλους τους παλιούς και σημερινούς επαγγελματίες πόντιους τραγουδιστές. (Ασλανίδης Π. Συνέντευξη 6-5-2017).

Ο Τσενεκίδης Χρήστος γεννήθηκε στη περιοχή Παρανεστίου αλλά μεγάλωσε στο Κορινό Πιερίας. Συνεργάστηκε ως λυράρης με το Χρύσανθο στις αρχές της δεκαετίας του ΄80 αλλά αναγκάστηκε να σταματήσει τη συνεργασία τους όταν προσελήφθη στη Δ.Ε.Η. (Τσενεκίδης Χ. Συνέντευξη 8-5-2017).

Ο Βασιλειάδης Αχιλλέας γεννήθηκε το 1952 και μεγάλωσε στο Αργυροπούλη Δράμας από γονείς δεύτερης γενιάς πρόσφυγες του Πόντου. Απόφοιτος της σχολής Δημόκριτος με πτυχίο μικροβιολόγου παρασκευαστή επάγγελμα που δεν εξάσκησε ποτέ του λόγω της ενασχόλησης του επαγγελματικά με το ποντιακό τραγούδι. Τραγουδιστής χορευτής, χοροδιδάσκαλος και ηθοποϊός ασχολείται σχεδόν 50 χρόνια με το παραδοσιακό ποντιακό τραγούδι. (Βασιλειάδης Α. Συνέντευξη 9-5-2017).

Ο Πιπερίδης Δημήτρης γεννήθηκε το 1973 στη Θεσσαλονίκη. Οι γονείς του κατάγονται από τη Σάντα του Πόντου. Σπούδασε νομικά και ήταν εκδότης του ποντιακού λαογραφικού περιοδικού « Άμαστρις » .Υπήρξε ο τελευταίος λυράρης του Χρύσανθου επί σειρά ετών καθώς και προσωπικός του φίλος. (Πιπερίδης Δ. Συνέντευξη 7-5-2017).

Ο Γαβριηλίδης Γιώτης γεννήθηκε στο Κολχικό (Παλαφσιάν) Λαγκαδά το 1960. Ο πατέρας του ήταν Θρακιώτης στη καταγωγή και έπαιζε αγγείο. Η μητέρα του είναι πόντια και κατάγεται από την Τραπεζούντα. Έχει συνεργαστεί με πολλούς τραγουδιστές κάνοντας σημαντική δισκογραφία 16 cd. (Γαβριηλίδης Γ.Συνέντευξη 7-5-2017).

Ο Αλέξης Παρχαρίδης γεννήθηκε στο Πρωτοχώρι Κοζάνης. Οι γονείς του καταγόταν από το Καπήκιοϊ περιοχής Ματσούκας της Τραπεζούντας. Ξεκίνησε από

πολύ μικρός να ασχολείται με την ποντιακή μουσική ως λυράρης. Το 1989 εισήχθη στη σχολή Αυτοματισμού των Α.Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης. Την ίδια περίοδο γνώρισε Χρύσανθου Θεοδωρίδη , τον οποίο και θεωρεί μέντορά του, ο άνθρωπος που τον στήριξε και τον προώθησε και άρχισε να ασχολείται επαγγελματικά με το παραδοσιακό ποντιακό τραγούδι .Έχει ηχογραφήσει επτά προσωπικούς δίσκους με παραδοσιακά τραγούδια του Πόντου. Το 1998 συμμετείχε στο δίσκο «Υάκινθος» του Μάνου Αχαλινωτόπουλου. Τα τελευταία χρόνια ασχολείται ως ηθοποϊός και με το ποντιακό θέατρο. (Παρχαρίδης Α. Συνέντευξη ηλεκτρονική 20-6-2017).

Ο Σοφιανίδης Γεώργιος γεννήθηκε το 1966 στο Πρωτοχώρι Κοζάνης. Το ξεκίνημά του έγινε σε ηλικία 19 ετών ως τραγουδιστής. Τα μουσικά του ακούσματα προέρχονται από Πόντιους μουσικούς της πρώτης και δεύτερης γενιάς των οποίων και συνεχίζει να ερμηνεύει και να παίζει μόνο παραδοσιακή ποντιακή μουσική, ασχολείται επαγγελματικά εκτός του τραγουδιού, με την λύρα, το τουλούμι και την φλογέρα. (Σοφιανίδης Γ. Συνέντευξη 20-4-2017)

Ο Θεοδωρίδης Παναγιώτης γεννήθηκε το 1978 και μεγάλωσε στο Πρωτοχώρι Κοζάνης. Ασχολείται επαγγελματικά με το ποντιακό τραγούδι 2001. Συνεργάστηκε με το Χρύσανθο Θεοδωρίδη σε παραστάσεις όπως στο Μόναχο το 2001 και σε πολλές στη Δυτική Μακεδονία. Κυκλοφόρησε CD με παραδοσιακά ποντιακά τραγούδια. Επίσης παρουσίαζε και είχε την επιμέλεια τηλεοπτικής εκπομπής «Μαυροθάλασσα» στο WEST Δυτικής Μακεδονίας ποντιακού περιεχομένου. (Θεοδωρίδης Π .Συνέντευξη 12-5-2017).

Ο Χωλόπουλος Παναγιώτης γεννήθηκε 1980 στο Μαυροδέντρι Κοζάνης. Ασχολήθηκε με την εκμάθηση της ποντιακής λύρας σε ηλικία μόλις δεκατεσσάρων ετών το 1994 και λίγο αργότερα με το τραγούδι. Δραστηριοποιείται μουσικά με πολιτιστικούς συλλόγους της ευρύτερης περιοχής στης Κοζάνης και ασχολείται επαγγελματικά με το ποντιακό τραγούδι και ως λυράρης. (Χωλόπουλος Π. Συνέντευξη 21-5-2017).

Ο Γκόσιος Γιάννης γεννήθηκε το 1989 στη Θεσσαλονίκη και μεγάλωσε στο Κεφαλοχώρι Σερρών Είναι καθηγητής μουσικής. Σπούδασε Βυζαντινή μουσική στο «Μαξίμειο Ίδρυμα» και ευρωπαϊκή μουσική στο ωδείο Ορίζοντες Σερρών. Ασχολήθηκε πολύ νέος με τη συγγραφή ποντιακών στίχων και συγ χρόνως με το τραγούδι. Το 2016 εξέδωσε και επιμελήθηκε το βιβλίο « Χρύσανθος –Ένας θρύλος περνάει στο σήμερα ». (Γκόσιος Γ. Ηλεκτρονική Συνέντευξη 23-6-2017).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ανωγειανάκης Φοίβος: Ελληνικά μουσικά όργανα Αθήνα 1976
- Αρχείο Πόντου :Μελωδίαι Δημωδών Ασμάτων και Χορών
- Των Ελλήνων του Πόντου (1977)
- Βεργέτη Μαρία :Από τον Πόντο στην Ελλάδα (1994)
- Γκόσιος Γιάννης : Χρύσανθος-Ένας θρύλος περνάει στο σήμερα
- Ευσταθιάδης Στάθης (1981):Τα τραγούδια του Ποντιακού λαού
- Κέντρο Ποντιακών μελετών Κων/νος Φωτιάδης «Μνήμη μου σε λένε Χρύσανθο»Θες/νίκη 2015
- Μαυρίδης Σάββας: Συνέντευξη Εκπομπή Ερτ 3 (2001)
- Τσακαλίδης Παύλος., (2001) «Η Παραδοσιακή Μουσική του Πόντου στη Σύγχρονη Εποχή», Εύξεινος Πόντος, τεύχος 48 (Ιανουάριος)
- Τσαχουρίδης Κων/νος: Χρύσανθος Θεοδωρίδης ένα φωνητικό φαινόμενο(Άμαστρις τεύχος 26 Ιούνιος)
- Συλλογικό Έργο, (2007) «Εγκυκλοπαίδεια του Ποντιακού Ελληνισμού»,Μαλλιάρης Παιδεία,Αθήνα
- Φωτιάδης Κων/νος :Ποιος ήταν ο Χρύσανθος Θεοδωρίδης και η συμβολή του στη οικοδόμηση της Ποντιακής Ιδέας. Άρθρο στο http:/www.fatsimare.gr(Trikala web magazine)
- Συγγραφική ομάδα , «Χρύσανθος Θεοδωρίδης»,διαθέσιμο στο http:// pontiakoskosmos.blogspot.com
- Η εργασία περιλαμβάνει και ένα CD με την ηχογράφηση συνεντεύξεων :
- Παναγιώτη Ασλανίδη , Πιπερίδη Δημήτρη,Βασιλειάδη Γιώτη,Τσενεκίδη Χρήστο,Βασιλειάδη Αχιλλέα ,Θεοδωρίδη Παναγιώτη και Χωλόπουλο Παναγιώτη
- Ηλεκτρονικές – Παρχαρίδης Αλέξης, Γκόσιος Ιωάννης
- Συνέντευξη Σοφιανίδης Γεώργιος

Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω, σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία .

Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες ,αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία.